

פרשת חוקת

שיעורים על פרשת השבוע שזכינו לשמוע מפי כ"ק מרן רבינו שליט"א במשך השנים

תשפ"א

יו"ל ע"י המכון להוצאת דברי רבוה"ק מספינקא
הרה"ח ר' נפתלי בינג הי"ו

"אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. ופירש"י ז"ל אם בחוקתי יכול זה קיום המצוות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור הא מה אני מקיים אם וכו', שתהיו עמלים בתורה".

בספר אמרות טהורות, מביא בשם חסידים שתיקון המידות הוא עמל התורה, וקשה לעבוד על מידה אחת יותר מלגמור ש"ס. כעת כשאנו עומדים באמצע ספירת העומר נעסוק בעניין זה של תיקון המידות. כך מבאר הפרי הארץ ז"ע מהו עמל התורה – תיקון המידות, כלומר לא להשתמש בתורה לידע בלבד, אלא לקחת את כח התורה ולהפנות אותו לתיקון המידות.

מהו תיקון המידות ומהן המידות בכלל?

כל מפגש שיש לאדם עם הסביבה מורכב ממידות. והבחירה ניתנת ביד האדם לשלוט על המידה או שהמידה תשלוט עליו ותוריד אותו למטה ותחריב את עולמו. לדוג' אם מתעוררת באדם קנאה לשני או שנאה או אהבה, הרי שיש לו התעוררות של מידה, חסד או גבורה או לנצח את השני וכן ע"ז הדרך. בשפה המקצועית מוגדרות מידות אלו כ'חוויה רגשית' שאדם חוֹן. חוויה היא גם מילה נרדפת להפתעה, לאמר – המידות מתעוררות באדם בהפתעה ואין ביד האדם לשנות מציאות זו. אמנם מה שכן ביד האדם לשנות זו הבחירה כיצד 'לפרק' את החוויה הרגשית שעובר, האם יכנס ממנה לסערת רגשות ויפול לאחמ"כ בתהומות הייאוש וההפקרות, או שימנף אותה ויתעלה דרכה. זו עבודת ה' בחיי היום יום של האדם, לגלות בכל התעוררות שכזו את המקור של אותה מידה ולהתעורר דרכה להגיע לקשר בורא. וכעת יבאר הפרי הארץ איך משנים את החוויה הרגשית ומתעלים אותה לעבודת השי"ת.

[פרה"א מכתב י"ב:] "בכל דרכיך דעהו ומאמר הדבק במידותיו, שיתן האדם אל ליבו כל פועל ותנועה ראה ושמיעה מחשבה ודיבור דאתי לידיה מאיזו מידה מן המידות שתהיה יתבונן על כל פנים הלא ה' זו שהרי בלעדו אי אפשר..."

כשאדם מזהה במעברים שעובר שהם מידות, הוא כבר נכנס לשלב של עבודת ה'. זיהוי המידות ניתן להדגמה במשל אנשי הקשר בפלאפון, כשהפלאפון מצלצל אפשר לזהות לפי המספר את פרטי המתקשר, אמנם ישנה גם אפשרות להזין צלצול מיוחד לכל איש קשר ואז עפ"י הצלצול כבר יודעים מי זה... יתירה מזו ישנה אפשרות גם לבחור בין הצלילים, בין צליל שמח לבין צליל פשוט, אך לעולם לא נתייחס ישירות לצליל אלא התגובה שלנו תהיה בעיקר משום שאנו יודעים מי התקשר... כמו כן להבדיל ברא הקב"ה את העולם ע"י המידות, כשלכל מידה אמנם 'צלצול' שונה מחברתה, אך ככל שאדם נותן את תשומת ליבו שהקב"ה הוא זה שמתגלה אליו דרך המידות, יותר קל לו לעבוד עם המידות.

מדוע מתגלה אלינו השי"ת דרך המידות?

הדגמנו בסדרת השיעורים בספר 'דרך מצותיך' את המשל הבא: בכל מדינה מתקנת יש מלך ומתחתיו ישנם שרים הממונים על עניינים שונים. אם אדם רוצה להיפגש עם שר האוצר, הוא צריך להעביר בקשה דרך הבנק והממונה מטעם הבנק מעביר את הבקשה לדרג הגבוה יותר עד שלבסוף מגיעה הבקשה לשר האוצר... אך קשה יותר לפגוש את שר האוצר עצמו... כמו כן להבדיל אי אפשר להגיע לקשר בורא רק דרך המידות.

'הדבק במידותיו', על פי הפשט הפשוט אדם צריך לדבוק במידותיו של הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה תהא רחום מה הוא חנון אף אתה יהיה חנון... אך לפי הביאור הנ"ל יש לבאר כי הדביקות בקב"ה מגיעה רק ע"י המידות, ורק ע"י שאדם מגלה את המידה הוא יכול להתקשר דרכה עם הבורא. והחידוש הוא שמקום המפגש של האדם עם הבורא מתחיל דווקא במעברים שעובר עם המידות שמתעוררות בו. ולהלן נוסף ביאור מדוע זה כך?

במכתב ל"ב, מבאר הפרי הארץ ז"ע יסוד נוסף הקשור לדברים הנ"ל: בד"ה שמעתי מפה קדוש אדמו"ר הרב המגיד ז"ע פירוש על פסוק רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם. ומקשה, שמי שהוא עובד ה' באמת, מהיכן זה

מתאוה להתפלל, הלא אם זו גזירה מאת ה', אות הוא שזהו רצון השי"ת וא"כ מה לו להתפלל ולשנות מרצון השי"ת? יתירה מזו, גם אם נאמר שאותו אדם מתפלל על עצמו או על חבירו מכיון שמידת הרחמנות הטבעית התעוררה בליבו, והרי ידוע כי מקור הרחמנות שיש בבני אדם מקורה ושורשה הוא מאיתו ית', ואם ניקח את כל הרחמנות שיש בכל בני האדם אשר על פני האדמה ונצרף את כולם לרחמנות אחת ונשים אותה באדם אחד, הרי יהיה זה כאפס וכאין לעומת מידת עוצם רחמנותו יתברך. וא"כ שהוא כזה רחמן ובכל זאת גרם חולי למשל לאדם מסוים מי אנו שנתערב כביכול ונתפלל ונעטיר בעד רפואתו של אותו אדם?

מבאר המגיד זי"ע, הכל תלוי בהסתכלות של האדם. אם נראה לאדם שבשמים כביכול 'שכחו' מאדם זה ועל כן הוא בא לצדיק שיקיש על דלתות שמים ויזכיר להם לדאוג לפלוני, ודאי שקשה מאוד הקושיה הנ"ל. אך האמת היא שהכל מוכן ומזומן לפניו ית' בכל העניינים עד אחרון הפרטים, והאדם עצמו אינו יכול לשנות דבר. א"כ מה רוצה מאיתנו השי"ת? "אך העניין הוא שהשי"ת מתאוה לתפילתן של צדיקים ע"כ מצמצם ומסתיר רחמנותו ועושה רצון להצדיק כדי שיעוררו את עצמם באיתערותא דלתתא להתפלל ולבקש רחמים מפניו ית'". הקב"ה רוצה מאיתנו את הקשר והדביקות ועל כן האדם עובר מעברים וכאבים. כי הכאב מעורר את התפילה והתפילה מעוררת באדם את הרצון לדביקות. וזהו הפשט 'רצון יראיו יעשה' כלומר הקב"ה הוא זה שעושה ויוצר את התעוררות הרצון באדם כדי ששועתם ישמע ויושיעם. זהו התענוג שיש להשי"ת - שדבקים בו. כעת מוכן שכשאדם עובר איזה מעבר לדוג' אם יש מישהו חולה ואנו מתפללים עליו שיבריא אין זה נגד רצון ה' חלילה אלא אדרבה זהו רצון ה' שנגיע לדביקות על ידי הכאב שמעורר רצון לתפילה שמביאה לדביקות

בפסח שני מובא בתורה שבאו אנשים למשה רבינו ע"ה ואמרו לו, למה ניגרע? ולכאורה מה שייכת שאלה שכזו למה ניגרע, הלא יש כללים וזמנים קבועים לכל מצוה, ולדוג' אדם שיפסיד טיסה מה נאמר לו? שיחכה בסבלנות לטיסה הבאה... ומה שייך כאן לטעון למה ניגרע? אך לפי מה שביארנו הפלא ופלא, מכיון שאותם אנשים הרגישו את הרצון שבקרבם להקריב קרבן פסח ועל כן באו למשה רבינו ואמרו לו: אם יש לנו עדיין רצון לקרבן פסח אות הוא שהקב"ה מבקש מאיתנו את התפילה לדבר זה ואת הדביקות שאפשר לקבל מקרבן פסח, ואכן בזכות זה יש לנו פסח שני, שהוא דבר שלא מצינו בשום מצוה אחרת שאם אדם הפסיד מצות לולב או תפילין שיוכל להשלים זאת שבוע אחרי...

נקודה נוספת מתחדדת בעקבות הביאור הנ"ל שישועתו של האדם אינה קשורה כלל וכלל לתפילתו, כי יתכן שלא יתפלל כלל ויוושע [אך הפסיד את הקשר שיכל לקבל מחמת כאב זה] ומנגד אדם יכול להרבות בתפילה על דבר מסוים ולא להיענות כלל... כמו כן יש לדעת שעיקר הדביקות מגיעה ע"י הכאבים של האדם ולא בהצלחות שלו, שם נלחם הגוף מלחמת חרמה שאף אחד לא יגנוב לו את ההצלחה ולא מוכן לראות שם את יד ה'. ממילא נוכל גם להבחין שגם בעת ההצלחה אף פעם האדם לא חווה אותה כפי שתכנן בדיוק נמרץ כי אם ע"י שינויים קלים פה ושם כל זאת מפני רחמי השי"ת שגם בהצלחות שלו יתן את ליבו להכיר מי מסובב אותו ומצליח דרכו.

*

בחירה – כח הרצון!!!

בשפת אמת [ליקוטים לחודש אלול]: 'וכל מה שהאדם עושה הוא כיון שהיה לו בו מעט יגיעה כחודו של מחט, ועל ידי זה עזר לו השי"ת ופותח לו כפתחו של אולם עד שבא לידי מצוה. ועיקר הנטיה בלב האדם גם האדם עצמו אינו יכול להשיג, מה ממנו ומה מהשם יתברך, ואני אומר לך בבירור זה, שאין לך אף דבר אף הרהור בלי עזרת השי"ת וכמו שאמרו ז"ל אלמלא השם יתברך עוזרו לא יכול לו'.

עוד בליקוטים: '...אולם צריכים לפתוח פתח, ודע כי אין שום דבר אף הרהור טוב ורע בלי רצון הבורא ב"ה וב"ש, גם מה שנופל לפעמים הרהורי תשובה ומחשבה טובה לאדם מתת אלוקים הוא, ואין אדם עושה שום דבר טוב ורע מעצמו כלל... ואל יקשה לך אם כן אין האדם עושה כלום? תשובה על זה כי עיקר עבודת האדם – הרצון שבו'.

2

לתגובות והצטרפות:

spinkarebbe@gmail.com

א. כל הנושא של בחירה וידיעה אין בשכל האדם להשיגו כלל.

ב. מהו הרצון? בכל פעולה שהאדם עושה ישנם ג' שלבים: מחשבה דיבור ומעשה. וכל אחד מהם הוא השתלשלות ותוצאה של חבירו. היינו – הדיבור הוא הצמצום של המחשבה והמעשה הוא הוצאת הדיבור והמחשבה אל הפועל בעולם העשייה. כל ג' שלבים אלו אין בהם בחירה לאדם, מכיון שבחירת האדם מתחילה קודם לכן היינו שלב הרצון!

הפרי הארץ גם כותב שהכל מאת ה' ומקשה מהגמ', 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' וא"כ כיצד זה מסתדר? ומתוך, שהיראת שמים הולך על 'איתערותא דלתתא', שבכדי שהאדם יוכל לקבל איתערותא דלעילא היינו שפע מה', צריך הוא להקדים ולתת איתערותא דלתתא. ובאר ר' אשר זי"ע שהאיתערותא דלתתא זהו במילה אחת: 'גארנישט'!!! והכוונה היא ההכרה שהאדם נותן בכל מצב שמה שעושה כך הקב"ה מנהיג אותו הן לטוב והן למוטב, ועי"ז הוא מבטל לה' את כל העשייה שלו ויכול לקבל השפעות חדשות. א"כ כעת אנו מבינים שהכרה זו היא הבחירה של האדם האם להכיר שהקב"ה מנהיג אותו או להמשיך לחיות בדמיון שהוא עצמו 'מושך בחוטים'... אך עדיין יש לבאר כיצד כל זה קשור לרצון?

נקדים לעניין הרצון את נושא ההשתדלות שהם קשורים בקשר אמיץ זה לזה בביאור הדברים: כל אדם עושה השתדלות ללכת בדרך התורה והמצוות. השתדלות זו האדם עושה על פי הרצונות המתעוררים בקרבו. אך לפתע משהו 'משתבש' לאדם בהשתדלות והוא נתקל במצבים המפריעים לו לקיים את ההשתדלות הנכונה בדרך שאותה הוא בחר – רצה. בשלב זה האדם מגיע לגבול של רצון הבורא ית' – אין סוף ב"ה, לבין הרצון 'שלו' כביכול לפי המתווה שהוא חשב לעשות. כאן נכנס עניין הבחירה לתמונה, ועל האדם יש ציווי להתנתק מהרצון 'שלו' כלומר – התכנית שחשב ללכת לפיה, ולהתבטל וללכת בדרך שהקב"ה מוביל אותו כעת, על אף שהוא לא יודע כלל כיצד תיראה כל ההשתדלות שלו בדרך החדשה שבחרו עבורו משמים.

כעת, אם האדם בוחר להתעלם מרצון ה' ומתאמץ להמשיך דווקא בדרך שהוא רואה לנכון, באותו הרגע הוא מתנתק חלילה מרצון ה', ורצון זה משפיע ישירות על כל המחשבה דיבור ומעשה שלו שכולם נעשים מתוך נתק. אך אם מבטל את רצונותיו והולך על פי מה שהקב"ה קבע לו כעת, הוא זוכה לתת חיות בכל מחשבותיו דיבוריו ומעשיו שהם קיום רצון השי"ת, והביטול הזה נקרא איתערותא דלתתא, ועל פיו הקב"ה מכוון אותו ונותן לו חיות דקדושה בכל מעשיו וזה הנקרא איתערותא דלעילא. ובקצרה נציין שהקב"ה בכוונה תחילה עושה זאת באופן שכזה, כדי שהאדם יוכל לבטל את רצונו מפני רצון ה' ויעשה הכל מתוך התכלית הנרצית. מבאר השפ"א זי"ע שדרך זו נלמדת ממאמר חז"ל 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו'. היינו שרואים מכאן שיש לאדם בחירה בודאי על פי הרצון. ועוד מוסיף במקום אחר כי אין לומר איני יכול אלא איני רוצה, מאחר וכח הרצון הוא המניע של האדם כיצד יבחר את ההשתלשלות שיקבל במצבים שעובר, בנתק או בקשר בורא.

בפרי הארץ זי"ע מדבר גם בעניין הרצון והשלכותיו על חיי האדם בינו לבין בוראו, וז"ל: [פרשת ראה] '...שאמר ונעשה רצונו, והיא השמחה היותר גדולה לפניו יתברך ואין קץ לשמחת עבודת הגשמים יתר על כל הרחמים... והראיה לזה שהרי אנו מצפים לתחית המתים שיהיה לעתיד במהרה בימינו... ולכאורה תמוה מה ענין השמחה בהתחדש הגוף הגשמי? אבל האמת הוא כדברנו מגודל שמחת עבודת הגוף לבורא יתברך שמו אין קץ. וזהו שביקש משה להיכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך, אלא לקיים המצוות התלויות בארץ בעודו בגוף'...

לסיום נביא מאמר מהיהודי הק' זי"ע שאמר על הפיוט, 'רצון עבדיך לעשות רצוניך'... שבשמיים ישנה חשיבות לרצון של יהודי בעבודת ה', אפילו עד מאה רצונות כלומר רצון לרצות וכו' לעבוד את ה' על פי הנהגתו... כי הכל תלוי בכח הרצון.

*

"זאת התורה אדם כי ימות באהל". ובחז"ל 'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה'. לכאורה יש להבין את הקשר בין פרה לבין מאמר חז"ל זה על התורה? בשם ה"לב שמחה" מגור מבארים, כי ישנה הלכה שאם נמצא כזית של מת באהל, נטמא כל האהל וכל אשר בתוכו, ואפי' עד מאה אהלות. וא"כ ודאי ובדאי שמידה טובה מרובה דאם נמצא 'כזית חי' - יהודי כשר בביהמ"ד ודבוק בצדיקים ובלימוד התורה הק', אזי הוא משפיע לכולם. וזהו 'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה' - כאותה הלכה שכזית מת מטמא כ"ש להיפך אדם חי מטהר.

*

"וירד משה מן ההר אל העם", וברש"י, שלא היה פונה לעסקיו. מברר התפארת שלמה מראדומסק זי"ע, כי כל אדם שיש לו איזה עסק, ישנם 'סודות מקצועיים' שאותם אינו מגלה. אך משה רבינו ע"ה נהג להיפך, כי תמיד היה כל רצונו וחפצו וטבעו להשפיע לעם ישראל, וכל מה שלימדו הקב"ה מיד היה הולך ואומר לעם ולא שמר לעצמו שום דבר שהוא יידע ולא הם.

עפ"יז מברר החתם סופר מה שאמר ה' למשה, 'לך אני מגלה טעם פרה ולאחרים חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה'. וכבר ידועה השאלה והלא ר' משה הדרשן כבר באר טעם פרה - תבוא אמו ותקנח צואת בנה' שהוא כפרה על חטא העגל, וא"כ מהו לשון ולאחרים חוקה ומהי גזירה היא מלפני? אלא מברר החת"ס, כי גם טעם זה אינו מספק, מכיון שישנם עוד מצות בתורה הק' שהתורה עצמה נותנת סיבה וטעם להן כגון מצות כיבוד אב ואם, כדכתיב 'למען יאריכון ימיך'. אך ברור הוא שאין זה הטעם האמיתי שאותו אין לנו אפשרות כלל להשיג מחמת שאנו מוגבלים גוף ונשמה בתרכובת. אך בכ"ז אם יבוא מישהו וישאל הטעם אומרים לו 'למען יאריכון ימיך' וכדומ'.

אך בחטא העגל, הלא כל החטא התחיל מכך שאמרו 'כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו', ובאמת הוא פלא שלפתע הם 'מבינים' במשה רבינו ובהליכותיו כפי שאמרו - אינו עומד בדיבורו אמר שיבוא בשעה פלונית ולא בא... אמר הקב"ה כנגד זה יהיה להם כפרה פרה אדומה, כדי לכפר להם על מה שפקפקו באמונת הצדיק, ובמקום 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', לא האמינו. לכן היא חוקה שרק משה רבינו יודע ולא הם. וזה גם התירוץ מהי גזירה היא מלפני כי מכיון שביארנו משה היה חפץ תמיד ללמדם הכל, כאן היה לו דבר זה כגזירה קשה שלא יכול להעביר הלאה את טעם פרה.

*

"יען אשר לא האמנתם בי להקדישני". הפרשה מספרת על חטא 'מי מריבה' שציוה הקב"ה למשה רבינו לדבר לסלע שיוציא מים אך משה רבינו הכה במקום לדבר. נביא אי"ה כמה הבנות בענין זה.

הרמב"ן מק' מה משנה כיצד הוציא משה רבינו מים מן הסלע, הלא בשני האופנים עם ישראל קיבל מכך חיזוק גדול באמונה בתכלית הענין שיצאו מים מסלע? הקדושת לוי מברר באופן נפלא את השתלשלות הדברים: ידוע שיש ב' אפשרויות להוכיח בן אדם. יש אופן חיובי להאיר לאדם כמה הוא חשוב וכמה כוחות טמונים בו וכיצד כל מחשבה דיבור ומעשה שלו ולו הקטנים ביותר תופסים מקום של כבוד בפמליא של מעלה וכו'... אך מנגד אפשר גם להוכיחו בצורה השלילית, כמה גיהנום מחכה לו אם יעשה מה שלא צריך... ובאמת ידוע על הרבי מברדיטשוב סניגורן של ישראל שהיה יוצא מאוד בגנות כל ה'מגיזים' למיניהם שהיו בזמנו והיו מכלים את נבואות הזעם שלהם באנשים. ואמר שכשמרימים אדם עם מילה חיובית, מרימים אותו ואת כל העולמות ואת כל ההשפעות שאמורים לבוא על ידו. וכן חלילה להיפך גורמים לאדם ליפול למרה שחורה ואיתו כל ההשפעות שהיו צריכים לרדת על ידו. ומברר גם את הטעם לכך:

כשברר הקב"ה את העולם, טבע בטבע הבריאה שתשרת את מטרתה. היינו כלל ישראל שעל ידי שמקיימים את התורה מחזיקים הם את העולם, וממילא חייב העולם לשרת אותם בכל צרכיהם. וישנם ג' דרגות כפי המבואר בספר 'חובות הלבבות' (שער הביטחון): א. המזונות שאדם צריך לעצמו. ב. מזונות בני ביתו שהם המעגל הכי קרוב לאדם. ג. הרחוקים יותר שהם אינם קרובים אליו ואין לו חיוב אליהם. כעת, הקב"ה הוא זן ומפרנס לכל ועל כן מה שאדם

צריך לעצמו את זה הוא יקבל ואף אחד לא יכול לקחת ממנו. ובדרגה ב' אם זכה מפרנס גם את בני ביתו. ואם זכה יותר מכן, זוכה גם ליתן צדקה ולפרנס אחרים שאינם קשורים אליו.

מבאר הרבי מברדיטשוב זי"ע, כי כשעם ישראל נצרכו למים במדבר, חיוב הטבע הוא להוציא להם מים. אך מכיון שאמר משה רבינו 'שמעו נא המורים', הראה בזאת כי אין בני"י ראויים כי אין הם מאמינים. וא"כ גם הסלע אינו חייב להם מאומה משום שהבריאה משרתת רק את מי שדואג לקיום העולם. וא"כ זו היתה הטענה מדוע משה רבינו לא דיבר אליהם בלשון רכה, ובגלל זה הוצרך גם הוא להכות בסלע שיוציא מים.

*

בשם האדמו"ר מביאלה זי"ע מבארים, כי חלילה לומר שמשה רבינו ע"ה לא שמע בקול ה'. ואם ה' אמר לו לדבר אל הסלע ודאי שהוא לא הכה אותו. והראיה מן הפסוק דכתיב, 'וירם משה את ידו ולא כתוב שהרים את המטה להכות. ומבאר שהפשט הוא שהרים את ידו לתפילה. וכשגמר להתפלל הוריד ידו ובה היה תלוי המטה, וממילא נגע המטה בסלע ואז יצאו מים אך לא בגלל ההכאה אלא בזכות התפילה. אך קשה דהלא כתיב 'ויך את הסלע במטהו פעמיים?' ומתרץ שהתפלל משה רבינו פעמיים.

בענין זה ישנו מעשה יפה מבעל החקל יצחק זי"ע, שכשלמד מסכתא שבת בענין היציאה לרה"ר עם קמע, והוא בדיחא דעתיה, שאל אותו החברותא מדוע בזידיטשוב לא נהגו לתת מטבעות וקמעות לברכה? ענה לו החקל יצחק זי"ע, שכשהיה אצל ר' שלמה מסאסוב זי"ע היה הגבאי מכניס קערה עם מטבעות בין מנחה למעריב והוא היה מברכם, ולאחר מכן היה מחלקם לכל הצריך ישועה. וביארו ה'עולם' עפ"י הגמ' שכתוב 'תפילה עושה מחצה', ועל כן בשביל החצי השני היה עושה הקמעות. אך אצלנו בזידיטשוב נתקיים 'ותגזור אומר ויקם לך', שהצדיק פועל את הישועה על ידי תפילותיו. ובענין 'תפילה עושה מחצה' – אמר בשם הרבי מזידיטשוב שלשם כך מתפללים אצלנו פעמיים, גם בשביל החצי השני... וזה 'וירם משה את ידו... פעמיים'.

אך א"כ יש להבין מה היתה הטענה על משה רבינו הלא כלל לא הכה את הסלע אלא התפלל? ובאר עפ"י הגמ' על דוד המלך ע"ה, שכשחפר יסודות לבית המקדש פגע בשיתין והחל התהום להציף את העולם. שאל דוד המלך: מהו לכתוב שם קדוש על קלף ולמחותו אל המים כדי שירדו? וכשלא ענו לו המשיך ואמר: מי שיודע ואינו אומר ייחנק! מיד קם אחיתופל ונשא ק"ו: ומה בסוטה שממחים כמה משמות הקודש, כדי להשכיך שלום בין איש לאשתו, על אחת כמה וכמה שם אחד ימחה וכל העולם ינצל. ומסופר שכשחזר לביתו נחנק אחיתופל וכמו שאמרו חז"ל דהוה 'כשגגה היוצאת מפי השליט'... ולכאורה מדוע מת הלא בסופו של דבר אמר את התשובה? וביארו בספרים כי כשיש שעת צרה יש לענות בהן ולאו ולא לעסוק בסברות וק"ו! כמו כן כשאמר ה' למשה לדבר אל הסלע בשעת צרה כזו של כלל ישראל היה צריך מיד לומר ולא לעמוד בתפילה...

ובאמת מה היתה טענת משה רבינו כלפי כלל ישראל? מבאר השפת אמת זי"ע, שמשה רבינו ראה שעם בני ישראל לא מאמינים בו, ולכן אמר, הלא כעת כשמרים נפטרה ואין לנו את זכותה, יש א"כ להתחזק באמונה. ולכן שאלם 'המן הסלע הזה נוציא לכם מים?' והם היו צריכים לענות לו: הן! ודאי שאנו מאמינים. אך מכיון שלא אמרו כן הוצרך להכותו. וכן מבאר השפת אמת זי"ע אותה הטענה מוצאים אנו בסוף הפרשה במיתת אהרן הכהן.

כתיב 'וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי'. ומבאר רש"י כי 'ישב הנגב' הכוונה לעמלק, שהתחפשו לכנענים. והסיבה לכך היתה ששינו לשונם לדבר בלשון כנען, כדי שאם בני ישראל יתפללו לה', יתפללו על העם הכנעני וממילא לא תתקבל תפילתם כי הם הלא עמלקים, וכך יצליחו לנצחם. ובענין זה מדוע באמת לא שינו גם את לבושם? מבארים כי אם היו משנים את לבושם היו נהפכים לכנענים ממש! רואים א"כ כמה חשוב לשמור על לבוש ולשון יהודי!!!

עכ"פ בני ישראל ראו לבושי עמלקים ולשון כנענים ומפני הספק התפללו כדכתיב 'ויאמר ישראל אל ה'... אם תתן את העם הזה בידי' כי לא ידעו איזה עם הם.

אמנם מבאר השפת אמת יש כאן תוספת עומק מדוע באו עמלק להלחם בישראל, ולא רק מפני הסתלקות ענני הכבוד. כתיב, 'ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל'. מק' רש"י ז"ל, מהו לשון 'ויראו'? ומבאר, כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד אמרו היכן הוא אהרן? אמר להם: מת. אמרו, אפשר מי

שעמד כנגד המלאך ועצר את המגיפה ישלוט בו מלאך המות? מיד ביקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה. ראו והאמינו. אומר השפת אמת, כאן אירעה נקודת השבירה של אמונת כלל ישראל. הלא משה רבינו ע"ה הלך איתם במדבר כל הזמן וראו ניסים עצומים והכל בזכות שחיו את האמונה בה'. וזו כל הסיבה שהצליחו לשרוד את כל המדבר כי מי שחי באמונה שהיא למעלה מדרך הטבע, אין לטבע שליטה עליו, ולכן גם לא היה להם כלל מלחמות והיה להם אוכל וכל צרכיהם. אך לפתע נפלו בני ישראל מן האמונה הזו ורצו לראות במו עיניהם שאהרן מת, וכי לזו יקרא אמונה??? על זאת 'וישמע הכנעני... כי בא ישראל דרך האתרים', מבאר רש"י אתרים לשון תיירים, כמו במרגלים שג"כ עיקר הנפילה שלהם היתה שלו האמינו למשה רבינו ורצו לראות את הארץ בעצמם ללא האמונה. על כן אמר עמלק, כעת שהם נפלו מן האמונה וחזרו לחיות בדרך הטבע זהו הזמן להלחם בהם

*

'חכמה - הכח של ה'מה'

'במדרש אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, שלא היה יכול לעמוד על פרשת פרה. [וקשה שהיה צריך לכאורה לכתוב, אמרתי אחכמה ולא נתחכמתי ויש להבין מה לשון הפסוק והיא רחוקה ממני.] דהנה עיקר תכלית החכמה לבוא ליראת ה' כמ"ש הן יראת ה' היא חכמה'.

בשם הרה"ק ר' משה מקוברין זי"ע, מבארים ביאור יסודי ומעמיק על מאמר שלמה המלך החכם מכל אדם, 'הכל הבלים אמר קהלת הכל הבלים הכל הבל', ואילו בהמשך הדברים אומר שלמה המלך בניתי לי בתים – הכל הבל, נטעתי כרמים – הכל הבל, וכן בכל דבר מבאר שהוא הבל. וא"כ אם בתחילה כבר כתב שהכל הבל מה יש כאן לחזור שוב לאחר כל דבר לכתוב שוב שהכל הבל? ומבאר על פי סוף המגילה, 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם', שלמה המלך ע"ה מלמד אותנו יסוד לחיים. אדם צריך לבחון מה מחפש כאן בעוה"ז. אם מחפש עוה"ז הרי שלעולם לא ישיג את מבוקשו, ולדוגמא אם אדם רוצה לקנות רכב חדש, ומחפש את הדגם הכי טוב. כשמוצא הרי הוא ב'פיסגת האושר', עד שיוצא הדגם הבא אחריו... וכן בשני ובשלישי וממילא בדגם השלישי כבר מגיע האדם למסקנה שהכל הבל. אך אם היעד של האדם הוא בחיפוש לראות שהכל הבל, כבר בתחילת הדרך יגיע לזה.

זה מה שמרמז לנו שלמה המלך ע"ה. מצד אחד דע לך כי הכל הבל זהו האדם שחי את האמת מיד מגלה את ההבל שבגשמיות. אך מי שעדיין לא השתכנע בכך הרי שבניתי בתים – הכל הבל, נטעתי כרמים – הכל הבל... שלמה המלך חיפש את ההבל שבדבר כדי להגיע לסוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור...

אך יש לעיין כאן ביתר עמקות. כתוב 'החכמה מאין תמצא', ידוע בספה"ק שישנם השתלשלויות של י' ספירות בקיום והעמדת העולמות. והבינה וכל אלו שתחתיה הם יוצאים מהחכמה, כלומר כל אחת יוצאת מספירה מסוימת, משא"כ החכמה היא הכי קרובה והיא יוצאת מהאין סוף ב"ה. זהו הפשט 'החכמה מאין תמצא'. אנו אומרים בתפילה 'המחדש בטובו בכל יום תמיד', אפשר להמחיש זאת על ידי משל, אדם שנמצא במצב של חוסר אונים ואינו יודע מה לעשות, וכבר מיצה לכאורה את כל האפשרויות שלו. ואז לפתע נכנסת במחשבתו מחשבה חדשה שלא היתה מעולם... מהיכן מגיעה מחשבה זו? זו השתלשלות של החכמה מאין תמצא. אחרי שאדם מבטל את עצמו ורואה שאין לו שום פיתרון, מקבל השפעה חדשה מהאין סוף. משא"כ בינה למשל שהיא תודעה שאדם מעבד במחשבתו ומבין דבר מתוך דבר. החכמה אינה כן אלא השפעה חדשה לכל דבר. וכמו כן בכל יום שאדם קם הוא בריה חדשה, ואם היה בריה כאתמול לא היה צריך להיות כאן בעולם כי כבר היה כמוהו... אלא כל רגע הוא התחדשות של מוחין חדשים ורעיונות חדשים.

כיצד ניתן להגיע לחכמה? חכמה היא נוטריקון כח – מה. ולא בכדי, החכמה היא הכח של ה'מה'. ונבאר – אם נניח שאדם מסביר לחבירו נושא מסוים ואותו אדם לא הבין, אז הוא שואל שוב 'מה?' בשאלה זו הוא מעורר את הכח של

ההתחדשות הזו שיוצאת מהאין כדי שנוכל לבאר לו בשנית. כעת, אם זה שמסביר מכניע את עצמו, זוכה לקבל הארה חדשה מהאין סוף ואז זה רוח שלו בלבד, מכיון שבכל פעם שמסביר שוב לשני הוא מקבל בהירות חדשה בענין זה מהאין סוף... משא"כ אם מתרגז והולך כשלא מבינים אותו, א"כ בזה שלא נתן הכנעה הוא חוסם לעצמו את ההשפעה הזו של כח – מה. 'מה' הוא תוצר חדש שמקורו באין, ואפשר לראות זאת גם בדקדוק הלשון. כי לשון 'מי' למשל מורה על מציאות קיימת רק שצריך לברר את זהותה, אבל 'מה' זו מציאות חדשה ולכן היא גם הכי גבוהה מאחר והיא קשורה באין סוף ב"ה, וזה הטעם שהחכמה אף פעם לא נגמרת שכן היא קשורה במקום הכי גבוהה אין סוף ב"ה.

עפ"יז ניתן להבין את מאמחז"ל 'איזהו חכם הלומד מכל אדם', כי כל אדם שישאל אותי 'מה', יקרב אותי יותר לאין סוף ב"ה, וכמה שאדם נותן יותר הכנעה לשני הוא לומד מכל אדם כיצד להגיע קרוב יותר לחיבור שלו לאין דרך החכמה הזו. וע"ז אמר שלמה המלך ע"ה 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', כי מתי אדם יודע שהגיע לבחינה הזו של חכמה, כשהוא מגלה בכל חכמה כמה שהחכמה רחוקה ממנו ואין סופית, אך אם אדם חושב שכבר השיג את החכמה – הוא עוצר באמצע הדרך וממילא לא הגיע לשום מקום...

וזה לשון השפ"א ז"ע – 'כי החכם באמת רואה ומבין השגחת הבורא ית' והנהגתו את כל העולם וחל עליו יראת ה'... לפעמים קורים ח"ו כל מיני אסונות ה"י, ואז אנשים שואלים מדוע זה קרה? כאן השפ"א מלמד אותנו שישנם שתי תשובות. התשובה הלא אמיתית היא החיפוש של אדם אחר תשובה שתסיח את דעתו מהמקרה כגון עין הרע, או קרה כך בגלל שעשיתי כך... אך התשובה האמיתית היא הראיה והלימוד מכל דבר שהקב"ה מנהיג בהשגחה פרטית את כל הבריאה ואנו צריכים להידבק בו על ידי כל מאורע שאנו עוברים. זה מה שכותב השפ"א 'וחל עליו יראת ה', כשאדם לא מחפש לתרץ לעצמו תירוצים בכל מקרה כדי להניח את דעתו, אלא נכנע לרצון השי"ת אז הוא זוכה ליראת ה' – לראות את הנהגת ה' בבריאה. ישנו משל מבעל החפץ חיים בענין זה, על אותו אדם שהתארח במקום פלוני וראה בבית הכנסת כיצד הגבאי מחלק את העליות לתורה כפי ראות עיניו לכאורה... ודבר זה מאוד הפריע לו, מדוע נתן לפלוני הלא השני חשוב ממנו וכן על זה הדרך. בסוף התפילה כשניגש אל הגבאי, הסביר לו הגבאי שמכיון שהוא כאן רק שבוע אחד תמוהה בעיניו הנהגתו, אולם אם היית כאן משך זמן ארוך יותר היית מבין כי פלוני קיבל בשבוע שעבר, ואלמוני צריך לעלות לתורה בדווקא השבוע וכדומ'... כמו כן האדם שהוא אורח בעולם הזה וכבר רוצה להבין את הנהגת הבורא ית' של חמשת אלפים שנה... אלא אם יקח האדם מוסר להידבק ממאורעות העולם אך ורק לראות את יד ההשגחה העליונה – אז עי"ז יוכל לרומם את עצמו לעשות את רצון השי"ת כראוי.

'כמ"ש במדרש ויתן אלקים חכמה לשלמה וכו' כחול, כמו שהחול גדר לים כן החכמה גדורה לשלמה שמנעתו מן החטא, א"כ ע"י החכמה באין אל הביטול אליו ית"ש... ועכ"ז מכח חכמת הטבע והאנושי אי אפשר לבוא לאחדות האמת שהוא מוטבע בטבע'...

ויתן אלקים חכמה לשלמה – החכמה היא חכמה אמיתית ורצויה רק עם היא על ידי 'ויתן אלקים', כלומר שאדם מחפש לבוא על ידי החכמה לקרבת אלקים. וזהו ביאור הפסוק 'אמרתי אחכמה' אם החכמה היא של האדם, לא יגיע מזה אף פעם ליראת ה', משום שהוא שם גבול לחכמה, כי מהו האדם שמחו כגודל כף היד לעומת השי"ת שהוא בלי סוף ובלי גבול. אך אם מקיים האדם את המשך הפסוק 'והיא רחוקה ממני', אז יכול להגיע משם לבחינת אין כפי שהסברנו.

מסיים השפ"א ז"ע: התוה"ק מרמזת לנו כל זה בפרשה, 'זאת חקת התורה... ולקחו מעפר וכו' ונתן עליו מים חיים... חוקת התורה כלומר שהחכמה והביטול שבאים בכח התורה, מביא אל האחדות האמיתי וזוכין לטהרה. כל זאת על ידי שלקחו מעפר – עפר רומז להכנעה, על ידי שאדם מכל מצב מביא את עצמו להיכנע לחפש מהו רצון ה' כדי להגיע לקרבת ה', אזי 'ונתן עליו מים חיים' שהם רומזים לתורה הק'. האפשרות להגיע לחכמה האמיתית רק על ידי ההכנעה לתורה הק', וזה מביא את האדם לטהרה.

*

"ברש"י עץ ארז ואזוב שהגבוה שחטא ישפיל כאזוב. וקשה למה לי ארז? רק שצריך להיות השפלות מתוך זה הגאות שע"י שמיישב עצמו איך מלאו ליבו להתגאות בפני אדון הכל. עי"ז צריך לבוא לשפלות ובושה והכנעה. וזה תיקון חטא הגאות.

אנו יודעים שמזים על המצורע מאפר פרה, ואחד הסממנים שלה הוא עץ ארז, כדי לכפר על גאוותו. אך יש להבין כי בשלמא אזוב שרומז להכנעה וכפיפת קומתו של האדם הוא זה שיכול לכפר יותר על חטא הגאווה, ומדוע צריך להביא גם עץ ארז שמראה על ההיפך? בכדי להבין את ביאור השפת אמת לעומקו של דבר, נקדים את דברי הישמח ישראל בענין פרה אדומה.

בפרה אדומה ישנה קושיה ידועה. מצד אחד רש"י מביא טעם של ר' משה הדרשן 'תבוא אמו ותקנח צואת בנה', ומנגד אומר רש"י זאת חוקת התורה, 'גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה?' ומבאר הישמח ישראל, שאמנם לכל דבר אפשר לתת טעמים, אך כאן עיקר הפרה אדומה היא ללא טעם בדווקא. משום שכל ענין הפרה בא לכפר על מעשה העגל, וכבר ביארנו בשבועות קודמים, שחטא העגל החל כשאמרו בני ישראל 'כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו' ובמקום ללכת באמונה פשוטה ולהאמין למשה רבינו שאמר שיבוא לסוף ארבעים יום, הלכו כנגדו. לכן ציוותה התורה הק' לעשות פרה אדומה ללא טעם כדי ללמד אותנו שעל אף שיש טעמים למצוות ואנו צריכים לדעת אותם, אולם כל זה רק אחרי שאנו עושים תחילה בתמימות משום שהקב"ה ציווה ולא שכל דבר חייב להסתדר עם ההבנה של האדם, ומה שלא מסתדר לו הוא לא עושה. אלא אדרבה תחילה יש לעשות מתוך ציווי ה' גרידא ולאחר מכן אפשר גם להוסיף טעם...

הישמח ישראל מרחיב עוד בנושא. ומצטט את דברי הגמ' 'המתגאה סוף בא על כל עריות שבתורה'. כשאדם נכשל, בדרך כלל הוא עסוק בכישלון שלו בניסיון להבין מדוע נכשל ומה יעשה מעתה כדי ששוב לא יכשל. אולם ידועה האמרה בשם הרבי מקוצק על מאמר 'ונשמרת מכל דבר רע' 'שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה', שגם בזה אסור להרהר... כלומר האדם צריך להיות עסוק במקור שמביא אותו לידי נפילה יותר מאשר בנפילה עצמה. ובתרגום הוא משל לאדם שיש לו כאב ולוקח כדור להרגעת הכאבים, הרי טיפל בסימפטום כלומר בתוצאת המחלה שיש לו אך עדיין לא נגע בשורש הבעיה. כמו כן כשאדם נופל זו תוצאה של משהו יותר עמוק שעובר על האדם. על פי הגמ' הנ"ל חובן כי הנפילה היא תוצאה של הגאווה שיש לאדם וא"כ כשהבעיה הזו לא נפטרת אזי יכול להגיע לכל עריות שבתורה, כי לא שרש את עיקר הבעיה שלו שהיא הגאווה.

רעיון דומה אנו מוצאים באדם הראשון כששאל אותו הקב"ה: 'המן העץ אשר ציוויתך לבלתי אכול ממנו אכלת?' ואדם הראשון ענה: 'האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי'... [במאמר המוסגר, באר הרבי זצוק"ל, והקשה, איזו מין תשובה זו, הלא היה עליו לענות בהן ולא? אך באר בדרך מליצה, כי כשסוגרים שידוך מבררים תחילה על המטבח הכשר שבבית החמות כדי שיידעו לסמוך על האשה לאחר החתונה... וזה מה שענה אדם הראשון, האשה אשר נתת עמדי. הלא הקב"ה ברא אותה לאדם וא"כ ודאי שיש לסמוך על האוכל שמגישה לו ללא שום פקפוק...] אך רש"י אומר במקום, 'האשה אשר נתת עמדי' - כאן כפר בטובה. הקב"ה רצה ללמד את אדם הראשון, מהו הגורם לכך שאשתך תכשיל אותו באיסור? מדוע אשה מתנהגת באופן שלילי כשהיחס והקשר אמורים להיות על אופן חיובי? מגלה לנו רש"י: משום כפיות טובה. כאשר אחד הצדדים מתנהג באופן שלילי הוא הגורם שגם הצד השני יתנהג באופן שלילי. וא"כ התיקון לזה הוא לחזור ולטפל בגישה השלילית שלנו תחילה לכל דבר, ואחר כך ממילא נראה זאת גם אצל הזולת.

כמו כן המתגאה הוא גם סוג של כפיות טובה שלילית, שאדם לא זוכר מי נותן לו את כל החיות שלו וההצלחות, ועד שלא יתקן את המידה הזו, הוא בכל יום יגיע מחדש לחטא עץ הדעת שלו של כל עריות שבתורה כמאמר הגמ', כי עדיין לא טיפל בשורש ומה יועיל לו לחפש עצות כיצד לא ליפול. בשל כך מרחם עליו הקב"ה וגורם לו להיטמאות בטומאת חת שצריך כפרת הזאה של אפר פרה אדומה. אך הסיבה לה הוא נצרך לפרה אדומה אינה עקב טומאת המת, כי זה הוא רק סימפטום, אלא משום שורש החטא שלו שהתגאה.

על פי הנ"ל מובן גם תירוץ של השפת אמת, משום כך צריך בדווקא גם עץ ארז ולא מספיק האזוב, משום שאם יש רק אזוב, אזי הוא יטפל רק בטומאת המת ועדיין יחשוב שהוא צדיק, אך המטרה שלנו היא הלא להזכיר לו את שורש הבעיה שהיא הגאווה, ולכן מביאים לו גם עץ ארז שיזכור שכעת הוא מטפל בשורש הבעיה שבשלה הגיע לטומאת מת. ורק כך יש תוקף ותוספת משמעות לשפלות שנוהג על ידי האזוב.

מספרים על אחד הצדיקים שנעמד פעם לפני הר גבוה מאוד והביט בו ממושכות. לאחר כמה דקות אמר: תמהני כיצד זה גוש עפר כזה מסוגל כל כך להתנשא לגובה. והנמשל כמובן עלינו גושי עפר קרוצי חומר המתגאים...

בשפת אמת תרל"א: "פרה שמטהר מטומאת מת והוא הסתלקות חיות הפנימית והעצה להיות בטל כעפר ואפר אל חיות השי"ת. ועל ידי זה מתחדש החיות ולכך פרשת החודש אח"כ".

האור החיים הק' מבאר מדוע אדם מת גורם לטומאה כל כך גדולה. מובא שכשיש הסתלקות חיות הפנימית מהאדם נאחזים כל החיצונים וכל הסט"א בגוף האדם הזה ועל כן נהיה שם מקום טומאה. וכעת נבאר מהם אותם חיצונים? ביציאת מצרים נאמר 'אני ולא מלאך אני ולא שרף'... אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו הוציאנו ממצרים. והטעם לכך הוא משום שלו היו נכנסים לשם מלאכים היו נטמאים בטומאת מצרים! כה גדולה היתה טומאת מצרים. מהי טומאת מצרים וכיצד זה ניתן לומר על מלאך שיהיה טמא? הרמב"ן מבאר כי מלאך הוא הנהגה וסיבה שעל ידה הקב"ה מנהיג את העולם. זו ההגדרה של מלאך. כלומר – הנהגת ה' באופן מסוים. אך במצרים שלטה הכפירה בהנהגת ה', 'מי הו"ה אשר אשמע בקולו'... ועל כן אם היו יורדים מלאכים לגאול את ישראל לא היו ניכרים בהשגחת ה' שם מחמת ריבוי הכפירה בהשגחה פרטית זו.

זה גם ענין טומאת מת, שכשמסתלקת החיות הרוחנית הפנימית של אותו אדם, נדמה כאילו כעת אין שם חיות כלל וזה יכול לגרום לאדם מחשבות כפירה כאילו ח"ו אין חיות, לכן צריך הנוגע במת להיטהר כדי להחזיר לעצמו את האמונה שיש השגחה פרטית. ולכן העצה לזה היא להיות בטל כעפר ואפר אל חיות השי"ת. הביטול הוא על ידי שמנפצים לאדם את כל הישות שלו כשעובר מעברים שמשנים לו את הרגליו המדומים שחושב כביכול שאינו יכול להינתק מהם, ואז רואה שאין שום דבר חוץ מהנהגת ה'. ובעל התניא בפרק כ"ט מצטט את דברי הזוה"ק: 'אמר רב, מתיבתא בגן עדן אעא דלא סליק ביה נהורא מבטשין ביה'. עץ שלא נאחז בו האור, יש לכתות אותו לפיסות דקות כדי שתוכל האש להיתפס בו. כמו כן מוסיף בעל התניא אדם שלא עולה בו חמימות עבודת ה', צריך לכתוש אותו עד שתאחז בו האש...

על כן יבטל עצמו כעפר ואפר. מבארים בשם הרבי מרוז'ין ז"ע, ההבדל בין אפר לעפר הוא, שעפר פשוט אין בו תועלת ממשית, אלא אולי ישתמשו בו אי פעם לחומר בניה. לעומת זאת אפר הוא חפץ שהיה בו תועלת בעבר אך כעת אין בו חפץ. כך אמר משה רבינו על עצמו 'ואנכי עפר ואפר', כי הוא חי שבעצמו אין בו כלום כי כולו חומר נפסד, אך אם כן מה מחיה אותו ומה נותן לו את הכח לפעול ישועות וגאולה לכלל ישראל? זהו חיות השי"ת שמנחה אותו. ממשיך השפת אמת, "ועל ידי זה מתחדש החיות ולכך פרשת החודש אח"כ". כאשר אדם מבטל עצמו ונטהר על ידי אפר פרה אדומה – לאמר, שמכניע את עצמו מהגאווה שהחטיאה אותו, אזי על ידי הביטול הזה זוכה אחר כך שתחול עליו התחדשות חדשה בעבודת ה'. ולכן פרשת החודש בדווקא לאחר פרשת פרה, לרמז כי ההתחדשות באה אחרי הביטול.

"ובמדרש מי יתן טהור מטמא וכו', לא יחידו של עולם... כי בכל דבר יש נקודה חיות רק שצריך להיות האדם מקושר בנקודה מיוחדת שנקראת זאת".

בתניא אגרת י"א 'להשכילך בינה', מבאר שחיות השי"ת מחיה את הבריאה בכל רגע ורגע. 'בדבר ה' שמים נעשו' - אין הכוונה שהקב"ה ברא את העולם פעם אחת וחיות זו ממשיכה מעצמה כביכול, אלא 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', הקב"ה מחיה את הבריאה בכל רגע ורגע. דבר זה נותן לנו הבנה במושג, 'כי מאיתו לא תצא הרעות והטוב'. שם למעלה בתחילת ההשתלשלות אין מושג של רע וטוב אלא כולו טוב, ורק כאן בעולם יש לאדם בחירה ואפשרות לחשוב שיש לו איזה רע ח"ו. בחב"ד נוהגים לאחל זה לזה שנזכה להתגלות החסדים למטה מעשרה טפחים... ולזה אפשר לזכות על ידי כח האמונה. כי ע"י אמונה שאדם נותן בחיות השי"ת הוא זוכה להפוך את הטוב מהכח אל הפועל, כלומר – לגלות במצבים שעובר שנדמים לו כרע, להפכם בפועל לטובה

כך גם מתבאר ענין פרה אדומה. כי אמנם אין לה כלל טעם, משום שכל טעמה של הפרה הוא למעלה מעולם הטבע, כלומר הם טעמים הנשגבים מאיתנו, אך קיימים כאן בכח. ובכדי להגיע להשיג טעמה, צריך קודם לתת נקודת אמונה לקבל מצוה זו בלי טעם אלא כחוק בלבד, ואז אפשר גם כן להשיג מעט מטעם פרה אדומה. והוא הטעם ג"כ שקוראים פרשת פרה דווקא בשבת, מאותו הטעם שהשבת היא ג"כ מעל הטבע ועל ידה מקבלים השפעה לכל ימי המעשה, ועל כן מי שטעם טעם חטא אינו יכול לקבל טעם פרה. אך משה רבינו שלא היה בחטא העגל עליו כבר נאמר, 'לך אני מגלה טעמה ולאחרים חוקה'. ומסיים השפת אמת: "ואף שאין לנו אפר פרה אדומה כענין העוסק בתורת חטאת" ... כלומר, מי שעוסק בתורת הקרבנות מעלה עליו הכתוב כאילו הקריבם בפועל, ולומדים זאת מהפסוק 'ונשלמה פרים שפתינו'. כמו כן העוסק בפרשת פרה אדומה, הרי זה כאילו נטהר מאפרה.

*

חקה חקתי

מצוות פרה אדומה נאמרה כחך "זאת חקת התורה"

הרבה פירושים נאמרו במצוותה אולם בחוק יסודה.

"..תנין כל העוסקין בפרה מטמאים טומאת בגדים, והיו פוסלים אותה במלאכה, היא עצמה מטהרת טמאים, אלא אמר הקב"ה חוקה חקתי גזירה גזרתי, ואי אתה רשאי לעבור על גזירתי, שנאמר: זאת חוקת התורה..." (פסיקתא פרה

כידוע חוק הוא דבר ללא טעם אולם בעצם היותה חוק ודאי שללמדנו היא באה ויש להבין את עומק הלימוד הנאמר בעצם מצוות הפרה שהיא חוק?

ובאמת באם נתבונן בעומק דיני טומאה וטהרה לכאורה גם שם נראה הלכות רבות שאינם מובנות לנו בהשגתנו השכלית ורובם ככולם הינם חוקים שהקב"ה ציוה עלינו בדרגת חומרתם וההכשר שלהם כגון טומאת מצורע, זב, יולדת, טומאת מת, ולכאורה אף הם בגדר חוק ומדוע נתייחדה דווקא פרשת פרה בחוקותיה?

באמת נכון הדבר שיש בפרה אדומה הלכות שאינם מובנות בהשגתנו. כגון: שנטמא הטהור ונטהר הטמא אולם בעצם מהות ענייני הטומאה גם הם לכאורה חוק.

ומה שברור הוא שאין המושג חוק כפי הראיה השטחית שלנו לפי השגתנו המועטת במצוות התורה אלא יש עומק רב בעצם כך שמצוות פרה מיוחדת בהגדרתה כחוק ויש להבין מהו?

יתבאר שכל התורה כולה חקה

ועצם העניין שכתבה התורה במצוות הפרה "זאת חקת התורה" ולא "זאת חקת הפרה" מלמדנו שכל התורה כולה בנויה באופן הבנתה כחקה הנאמרה בפרשת פרה. וכמו כן המצוות השכליות שבתורה יסודם בחוקיות התורה ואנו מקימים אותם לא מפני שמוכנים הם לנו בהשגתנו המעוטה אלא מפני שכך גזרה חוכמתו יתברך שמו

מצינו בחז"ל דבר מעניין בנוגע לפרשת פרה הקב"ה אומר למשה רבינו "לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר - חוקה". משה רבינו ידע היטב את טעמה של הפרה אבל כלפי עם ישראל היא הייתה חוקה ומשמע מכך שחלק מהעניין הנאמר בחוקת הפרה היא שנדע בברור שמה ידע את טעמה ושורשה ואנו אין משיגים את טעמה. ויש להבין אם טעמה היה ידוע למשה מדוע אין אנו זוכים להבינה ובמה תלוי עצם הבנתה ואילו גם משה לא ידע טעמה היינו מבינים שסודותיה כמוסים מבשר ודם אולם אם נאמרה היא למשה מדוע אין אנו יכולים לגעת בהבנת סודה וטעמה?

"אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני"

בקש שלמה ללמוד את טעמה "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני"

לכאורה יש לדייק ששלמה אמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה משמע שמה שהייתה רחוקה משלמה היא כתוצאה ממה שרצה להחכים וככל שרצה עוד ועוד להחכים רק ראה שהיא רחוקה ממנו והנה לכאורה הוא היפך הסברא שהרי ככל שמתעמקים יותר אז מצטמצם הפער של ההבנה ולא שהחיפוש מביא ליותר ריחוק?

היסוד הגדול הטמון במצוותה של התורה והלימוד הבסיסי להבין את שורש כל התורה כולה בבחינת "זאת חקת התורה" הוא להגיע להכרה העמוקה שאנו מדילנו אין בנו שום כח שיכול להשפיע מכוחנו אילולי רצון הבורא יתברך שנעשה את רצונו ובזאת נשפיע על העולם כולו.

לעתים מרגיש האדם שיכול הוא לפעול עפ"י מעשיו וכוחותיו, ובזה הוא חוטא לעצם מטרתו בעולמו.

המתנה שהקב"ה העניק לנו שיש לנו כח ע"י המצוות והתפילה להשפיע שפע על העולם ולא שאנו בכוחנו כי דלים ורשים אנו אלא זו מתנה עליונה שטבועה בחסד אין סופי שהקב"ה משפיע עלינו.

רק בהבנת נקודה זו יש אפשרות לאדם להשתלם בתורה ומצוותיה.

התורה היא בבחינת סם החיים אולם באם האדם משתמש בה כקרדום לחפור בה ומערב במחשבתו את כוחו ויכולותיו הנה היא נעשית לו כסם המוות ממש.

הטמא נטהר והטהור נטמא

וההלכה הבסיסית במרכז הרעיון של מצוות הפרה היא שמטהר הופך לטמא והטמא לטהור.

כי אין יותר הרגשה של עוצמה וכוח בידי אדם כאשר הוא מרגיש שעוצמתו היא כה רבה עד כדי שבהזאה על חבירו הופכו לטהור וכיון שכך עלולה מחשבה זו של כוחי ועוצם ידי להתערב בטהרתו של חבירו ומלמדת אותנו התורה שלא אתה זה שמטהר. אין ממך כלום, והראיה היא, שאתה עצמך באותו רגע שמטהר את חבירך ומזה עליו את מי החטאת באותה זריקה והזאה נהפך אתה לטמא. בהכרח שאין בכוחך מאום

ואם נעמיק עוד נבין דאדרבה כל טהרתו של חבירו תלויה באופן מלא בטומאת המזה כיון שאין אדם יכול להיטהר אילולי המחשבה הטהורה הזו שטהרתו תלויה אך ורק מאתו יתברך שמו, ואילו היה הנטהר מרגיש בכוחו של הכהן המטהר לא יוכל להגיע לטהרתו כי שורש טהרתו הוא בביטול המחשבה על יכולתו וקיומו של האדם ושהכל הוא חסד אלוקי ממש.

ובאמת זו היסוד האמיתי לכל מצוות השם להפנים שאין אנו במעשינו מועילים מכוחנו אלא אך ורק מכוח השפעת הבורא והמתנה המיוחדת שקבלנו מהבורא יתברך להשפיע ע"י מעשינו.

וזה שאמר שלמה "אמרתי אחכמה והיא רחוקה" דאדרבה ככל שאני מחכים אני מבין עד כמה אין בכוחנו כלום עד כמה אנו רחוקים וזהו באמת הלימוד הנצרך בעבודתינו הנלמדת ע"י מעשה הפרה.

ומימלא נבין שככל ששלמה החכים הוא הגיע להכרה העמוקה הזו וזה בעצם הלימוד שאנו צריכים ללמוד ממעשה הפרה להשליכם על חיינו ולחיות בצורה כזאת.

"להקדישני לעיני בני ישראל"

במעשה הכאת משה על הסלע וייצאו מים נתבאר גודל מעלתו של משה כפי שמובא בספרים הקדושים

שמשה ידע שאף אם יכה את הסלע לא יחשוב לרגע שהוא זה שמשפיע על כך שיצאו מן הסלע מים ולכן מבחינתו לא היה נפ"מ אם היה אומר לסלע או מכהו כי בין בזה ובין בזה לא חשב לרגע ח"ו שהוא זה השפיע והכל הוא רק מאתו יתברך. אולם התביעה הייתה כלפי עם ישראל (כ) ויאמר ידוד אל משה ואל אהרן וען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם (במדבר כ')

כלומר זה ברור שמשה ואהרון לא חשבו לרגע שיחסר במעשיהם קידוש ה'. אולם עניין הדיבור היה בכדי שכלל ישראל יראו ויבינו שאין כל יכולת בידי האדם והכול הוא בידי ה' וכיון שהם לא היו בדרגה זו יש עליהם תביעה של "להקדישני לעיני בני ישראל"

והעונש היה שלא יביאו את בני ישראל לארץ ישראל ותמוה מדוע עונש כה חמור על כך?

ארץ ישראל מתנה היא

השפת אמת ביאר עניין א"י שכול פעם שמוזכר שה' נתן לנו את א"י הוא בגדר נתינה. שאין א"י תלויה במעשים של האדם אלא היא ניתנה במתנת א-ל מיוחדת לעם ישראל ואין בנתינה זו שום עירוב של כוח של עם ישראל אלא מתנה גמורה היא. והביאור הוא שא"י היא שיאו של השלמות וזה רק שייך אם יש בנו את ההכרה שאין נתינתה תלויה בנו אלא רק בהשפעת הקב"ה עלינו והכול הוא מאיתו.

וזה מדויק בלשון הפסוק שמוזכר כאן "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם"

כיון שכל עיקר המטרה היא ללמד את העיקרון שלא יטעו חלילה שיש כח והשפעה למשהו בעולם זולת ה' וזה היה הבחינה ש"להקדישני" וכל זה הוא בשביל להכינם לבואם לא"י שללא הכרה זו אינם יכולים לקבל את הארץ הקדושה כי שלמות הדרגה בארץ ישראל הוא ההכרה העליונה והעמוקה שכול כולה היא נתינה מאת ה' לבדו ולכך נענשו בזה שלא הכניסו אותם לארץ דעיקר הלימוד היה בכדי ללמדם איך נכנסים לארץ ישראל.

דוד וחזקיהו שמואל ואביו

ויסוד זה מובא ב"מכתב מאלהיו" על עניין דוד וחזקיהו

"דוד אמר: 'אֶרְדּוּף אֹזְבִי וְאֶשְׁיֵגֶם וְלֹא אָשׁוּב עַד כָּלֹתֶם' (תהלים י"ח, לח). אמר לו הקב"ה: 'אני עושה כן'... היה הקב"ה מאיר לו בלילות בזיקין וברקים... שנאמר 'כִּי אֶתֶּה תְּאִיר נְרִי ה' אֱלֹהֵי יְגִיָּה חֲשָׁפִי' (תהלים י"ח, כט)" (איכה רבה, שם).

לעומת חזקיהו המלך מובא : "עמד חזקיהו ואמר: 'אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה - אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה', אמר לו הקב"ה: 'אני עושה', שנאמר 'וְיִהְיֶה בְּלִילָהּ הַהוּא וַיֵּצֵא מִלְּאָף ה' וַיִּךְ בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר מֵאָה שְׁמוֹנִים וְחֲמִשָּׁה אֲלָף וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֶקֶר וְהָיָה כָּלֶם פְּגָרִים מְתִים' (מל"ב י"ט, לה)".

ולכאורה מעלת חזקיהו גדולה?

וכן מצינו בשמואל בגמרא במסכת חולין דף קה:

"אמר שמואל אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא"

"דאילו אבא הוי מסייר נכסי תרי זמני ביומא"

"ואני לא סיירנא אלא חדא זימנא"

ולכאורה מעלת שמואל גדולה היתה יותר?

ועפ"י דברי ה"מכתב מאלהיו" יבואר דאדרבה דוד ואביו שמואל היו בדרגה גבוהה שאף שהם עשו יותר במציאות הגשמית הן במלחמת דוד שנלחם בעצמו והן אביו של שמואל שעבד בנכסיו והיה להם אולי ליפול חלילה בעבודתם ולחשוב שהם אלו העושים. ועמדו בדרגתם וידעו שאין מדילים כלום על אף עשיתם והכל הוא מאתו יתברך וזו עבודת האמונה המובחרת ביותר.

ולפי זה נוכל להבין שעומק עניין פרה אדומה נאמר למשה כפי שראינו בלשון המדרש "לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר - חוקה". כי באמת משה בדרגתו לא היה צריך את מעשה הפרה בכדי להבין את ההבנה הזו ולכן משה ידע את טעם שורשה העליון כי מבחינתו כל חייו היו בצורה כזו שאין לו מעצמו כלום ולא היה צריך את הפרה בכדי להשריש העניין בו, לכך הוא ידע טעמה. אבל לאחר היא חוקה. אולם כלל ישראל עבודתם היא להכיר בזה העניין ולכך לא ישיגו טעמה ושורשה העליון כי זה עצמו שאינם מבינים זה הוא עבודתם הנצרכת בבחינת אמרתי אחכמה והיא רחוקה להגיע להשגה שככל שאחכים היא רחוקה וזה מהות העבודה השלימה.

אחיזה בארץ ישראל...!?

'יען אשר לא האמתם בי להקדישני לעיני בני ישראל'... התורה מספרת לנו על הציווי של הקב"ה למשה רבינו לדבר אל הסלע ויוציא מים, ואילו משה רבינו ע"ה במקום לדבר הכה בסלע. השבוע נבאר אי"ה קטע זה בכמה מישורים.

מספרים על החידושי הרי"ם זי"ע שכל שנה נהג לומר פשט חדש על הפרשה, אך היה תמיד נוהג לומר קודם לכן: מי אנו שנבין ונבאר בחטאו של משה רבינו ע"ה, וכי משיגים אנו בכלל מי היה משה רבינו? אך אין זה אלא משום שהתורה הק' כותבת מעשה זה, ואנו צריכים ללמוד את התורה ע"כ נאמר פירוש לענין זה...

הקב"ה נתן לבני ישראל אש"ל בדרכם לא"י. אכילה – זהו המן שניתן להם בזכות משה רבינו ע"ה. שתיה – זו הבאר שניתנה להם בזכותה של מרים הנביאה. ולויה – אלו הם ענני הכבוד שליוו את בני ישראל ואף הגנו עליהם מפני הסכנות בדרך, ומכיון שכל הדרכים בחזקת סכנה הם, ניתנו להם עננים לשמירה בזכותו של אהרן הכהן. מוסיף השפת אמת ואומר, כי כידוע 'הקריאה מעוררת את הזמן', וא"כ אף היום ניתן ליהנות מהשפעות אלו שהיו לבני ישראל במדבר. אנו יכולים לראות זאת בחוש, כיצד הפרנסה של האדם היא כעין המן, וכמה שאדם מאמין יותר בהשגחת השי"ת, רואה ישועות למעלה מדרך הטבע. וכמו שהיה במן שמי שהאמין פחות היה צריך לכתת רגליו בבושה גדולה למרחק כדי להשיג את מנת המן שלו. כמו כן היום מי שחלשה אמונתו צריך לעשות הרבה השתדלויות לפרנסתו. אך המאמין מקבל את השפע עד לביתו ממש... וכן בשתיה מי שעובד על עצמו, זוכה לשתות מבארה של מרים – הוא באר האמונה. וכן לוי רמוז היום אצלנו בציצית שאדם לובש שהיא שומרת אותו מסכנות ואף מקיפה אותו בשמירה של ממש כפי שהיה במדבר.

בספר ארון העדות מביא ביאור על הפסוק, 'וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים'. ומק' מדוע כתבה התורה את ידו הלא משה רבינו הכה עם המטה? ומתרץ, כי באמת משה רבינו ע"ה לא הכה כלל את הסלע אלא נשא את ידיו בתפילה לה', ובסיום תפילתו הוריד ידיו ואז בלא כוונה, מטהו שהיה בידו הכה בסלע. ומק' א"כ מדוע כתבה התורה הק', שהכה פעמיים? ומת' שהכוונה היא שהתפלל פעמיים. אך א"כ מדוע בכלל העניש אותו ה' ומת' שהקב"ה רצה להראות לכולם מהו כוחו של מנהיג ש'צדיק גוזר והקב"ה מקיים', וגזירה כזו אין שייכות תפילה לפנייה, ומפני שמשם רבינו ע"ה התפלל, כביכול ירד מדרגתו אצל בני"ו ולא קיבלו חיזוק באמונה בצדיקים כפי שרצה השי"ת.

באוהב ישראל מאפטא זי"ע מביא פשט נפלא עפ"י הרמז. ומקדים לבאר כי כל ה'ד' יסודות 'אש רוח מים עפר' טמונים בכל חפץ בבריאה, אמנם הקב"ה נותן לכל חפץ לפי ענינו שליטה לאחד מן היסודות שיהיה הדומיננטי שבהם. א"כ בכל סלע יש בפוטנציאל שלו גם את יסוד המים. והצדיקים יכולים לגזור שיגבר יסוד אחד על חברו. כעת, אם נכתוב את המילה סלע עם המילוי שלה, נקבל: ס"מ"ך למ"ד עי"ן. והאותיות האמצעיות במילוי הינן 'מים'. והנה על ידי שהכה משה רבינו בשני צדדי המילוי האמצעי, נשארה רק המילה מים ויסוד המים נגלה בתוך האבן...

עוד על פי דרך הרמז מבארים מהרה"ק ר' נפתלי מרופשיץ זי"ע בעל ספר 'זרע קודש', על הפסוק 'ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים'. ומבאר שע"ץ עולה בגי' 160, ואם נוסיף לו שם הוי"ה – 26, עולה יחד 186. הקב"ה לימד את משה רבינו כיצד להמתיק את הדינים על ידי כוונת שם הוי"ה בהכאה, והכאה פירושו – להכפיל כל אות בעצמה. כלומר – י' כפול י', ה' כפול ה', ו' כפול ו', ו – ה' כפול ה'. כל זה יחד עולה בגי' 186. (25+36+25+100). ועי"ז 'וימתקו המים'. וכן מבאר על פי זה כשאמר הקב"ה להכות בסלע, התכוון שיכוון בכוונה זו. כי סלע עולה בגי' 160 + שם הוי"ה (26) יחד עולה למנין 186 כפי שביארנו מקודם בהמתקת הדינים... אך משה רבינו סבר שכיון שהשם הוא בהכאה גם הוא צריך להכות בסלע. ומוסיף הזרע קודש כי באמת משה רבינו ע"ה סבר כך כיון שהיה עניו גדול, אמנם היה בכזו דרגה שיכל להוציא המים בדיבור לבד ללא הכאה כלל.

בשפת אמת בונה יסוד על פי דרך העבודה בכל פרשה זו, ונקדים לו נקודה שמובאת בספר מכתב מאליו. מובא בגמ' שדוד המלך ע"ה היה יוצא להילחם עם כלי זין ובראש הגדוד, ומנגד חזקיהו המלך ע"ה היה שוכב במיטתו וקורא תהלים ומתפלל ולא היו צריכים כלל למלחמה. נשאלת השאלה א"כ מי עדיף האם דוד המלך שיצא לקרב או חזקיהו המלך שהסיר הכל על ידי תפילה? עוד מובא בגמ' על שמואל שאמר 'אני לגבי אבי כחומץ בן יין, שאבי מסייר בנכסיו פעמיים בכל יום, ואני איני מסייר אלא פעם אחת ביום'. משמע משמואל שהיה גדול מאביו, וקשה א"כ מדוע קרה לעצמו חומץ? מאריך המכתב מאליו לכאר שם את הנושא של 'נס וטבע' ונקודת התמצית של דבריו היא, כי גם הטבע הוא עצמו נס, ומה שאנו רואים לדוג' גרגיר חיטה שנרקב באדמה ולאחמ"כ צומח חדש ואין העולם מתפעלים מזה כלל, הוא מחמת כח ההרגל. אך אם היינו קוברים אדם באדמה והיה נרקב וגודל ממנו אדם חדש הלא כל העולם היה רועש מזה... וא"כ אנו צריכים ללמוד להתפעל מהטבע עצמו.

בנועם אלימלך מביא נקודה זו מפסוקי התורה. בפסוק אחד נאמר 'ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה'... ולאחר השירה נאמר, 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים'. א"כ מהי הכוונה בזה? ומבאר, כי לאחר שחיו בני ישראל את נקודת האמונה בכזו התעלות בכל דבר, גרם להם שהלכו ביבשה – כבתוך הים. כפי שהאמינו בהלכם בים בקב"ה, כך האמינו גם ביבשה כלומר בטבע שהקב"ה מחיה אותם בכל רגע. וזהו הסביר ר' אשר זי"ע על הנאמר 'תולה ארץ על בלימה'. בלי מה, ללא אחיזה כלל וכפי שנבאר להלן יותר לעומק.

עכ"פ זהו הפשט במכתב מאליו, שלחיות את הטבע שהוא נס זו גדלות יותר מלהתעורר מנס שאינו על פי דרך הטבע. וכעת מובן מה אמר שמואל, אבי מעיין בנכסיו פעמיים ולא מגיע מזה כלל לגדלות ולא חושב שהוא מנהל את נכסיו אלא נשאר בדרגת אמונתו שהקב"ה מנהיג אותו, אולם אני אם אלך יותר מפעם אחת חוששני שלא אעמוד בזה ואכשל בכחי ועוצם ידי ח"ו...וכן אצל דוד המלך ע"ה, שהיה יוצא עם כלי זין למלחמה, אולם אף פעם לא עברה במחשבתו שהוא זה שנלחם והוא המנצח, אלא ידע להישאר בנקודת האמונה שהקב"ה מנהיג אותו בכל צעד. אך חזקיהו המלך ע"ה לא רצה להיכנס לניסיון הזה והעדיף לשבת ולהתפלל לה' ולמנוע את המלחמה בצורה זו

[מספרים על אחד הצדיקים בדורינו זי"ע שנסע פעם למחוז חפצו וראה שעל יד הנהג יש עוד הגה נוסף. שאלו הרבי מהו דבר זה? הסביר לו הנהג: מכיון שיש לי ילד היפראקטיבי ובכל יום אחה"צ אני משגיח אליו ולוקח אותו איתי לסידורים. פעם אחת כשנסענו משך לי את ההגה באמצע הנסיעה וכמעט שקרתה תאונה חמורה ר"ל... מאז החלטתי להתקין לו הגה במקום מושבו והוא מושך ימינה ושמאלה ובטוח שהוא מנהיג את האוטו... אמר לו הרבי: גם אנו כך. הקב"ה באמת מנהיג אותנו, אך אנו בטוחים שאנו בעצמנו מסובבים את ההגה לכאן ולשם]...

כעת על פי יסודות אלו נוכל להבין גם את המהלך של השפת אמת בפרשתנו על מה ולמה הכה משה רבנו בסלע ומה היה רצון ה' באמת.

בפרשת ואתחנן מביא השפת אמת את דברי רש"י, 'ואתחנן – אין חנון בכל מקום אל לשון מתנת חינוך, אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חינוך... ומק' השפ"א הלא גם אם היה משה רבינו ע"ה מבקש בזכות עצמו גם כן לא היה נענה, ומה טמון א"כ בבקשתו להיכנס לארץ במתנת חינוך? ומבאר, כי בכל מקום שהתורה הק' כותבת מענין ארץ ישראל כותבת לשון נתינה – מתנת חינוך. והטעם הוא מכיון שיסודה של ארץ ישראל היא לחיות באמונה שלמה ללא שום אחיזה במשהו. ולכן לא רצה משה רבינו ע"ה לבקש בזכות מעשיו משום שזה נוגד את היסוד של ארץ ישראל שניתנה במתנת חינוך ללא זכויות וללא אחיזות.

כמו כן במעשה הסלע משה רבינו חי כפי היסוד שביארנו באבוה דשמואל דוד המלך ע"ה, שאע"פ שעשה מעשים לא ייחס אותם כלל לעצמו אלא חי כל הזמן בדביקות שהקב"ה מנהיג אותו בכל פרט. ועל כן כשאמר לו הקב"ה להוציא מים מן הסלע ידע בעצמו שאף אם יעשה פעולה של הכאה בסלע לא יעלה במחשבתו כלל שהוא פעל משהו בהוצאת המים. ועל כן בחר להכות. אולם הקב"ה העניש אותו על כך שלא יזכה להיכנס לארץ ישראל בדווקא, מכיון שכל נקודת היסוד שהקב"ה רצה להנחיל כאן לבני ישראל כהכנה לכניסתם לארץ ישראל הוא ללמדם שארץ ישראל נקנית באמונה בלבד ללא שום אחיזה במעשים, ועל כן רצה שידבר דווקא ולא יעשה מעשה, שזו דרגת אמונה גבוהה יותר. על כן אמר למשה: אמנם אני יודע שאם תכה את הסלע תמשיך לחיות באמונה, אבל כשכלל ישראל יראו זאת יהיה להם מקום לחשוב שפעולת ההכאה היא חלק בלתי נפרד מהאמונה. ואמנם יש בזה מן האמת, אך

כדי לזכות להיכנס לארץ ישראל היו צריכים לעלות לדרגה נוספת של אמונה ללא אחיזה כלל, אלא רק ע"י דיבור בלבד, וללא פעולת עשייה.

לכן לא זכה משה להכניסם לא"י אלא יהושע, וכפי שמובא במדרש, 'פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה', וידוע שהלבנה אין לה אור משל עצמה אלא מה שמקבלת מן השמש... כמו כן יהושע היה בדרגה זו שחי רק בכח האמונה שקיבל ממושה רבינו ללא שום אחיזת כלל. ולכן דווקא הוא הצליח להביא את עם ישראל לדרגה זו ולכניסתם לא"י.

*

'יסוד התשובה – הכנעה'

[שפ"א חקת תרל"א] 'ברש"י ז"ל גבוה שנתגאה וחסא ישפיל עצמו כו'. ולמה יתכפר החטא ע"י שמשפיל עצמו בלבד?

רש"י בפרשה פותח בשם ר' משה הדרשן: 'עץ ארז ואזוב ושני תולעת, שלשה מינים הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל. וארז הוא הגבוה מכל האילנות, ואזוב נמוך מכולם ושני תולעת שהיא עוד יותר נמוכה... סימן שהגבוה שנתגאה וחסא ישפיל את עצמו כאזוב וכתולעת ויתכפר לו'. עוד אומר רש"י בד"ה פרה אדומה: 'משל לבן שפחה שטינף פלטיין של מלך אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל'.

לכאורה רש"י סותר את עצמו מיניה וביה. כי בתחילת הפרשה אומר רש"י ז"ל: 'זאת חקת התורה - ... חקה גזרה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה'. ומיד לאחר מכן מביא את ביאורו של ר' משה הדרשן. אם הקב"ה רוצה שיהיה זה חוק, מדוע מגלים לנו את טעמה של המצוה? עוד קשה על פירוש רש"י שאמר ארז גבוה מכל האילנות ואזוב הנמוך... כפי שהבאנו. מק' השפ"א מדוע תלו את התשובה של החוטא בהשפלת עצמו ומיד מתכפר לו, ומה עם כל ענייני התשובה המובאים בספרים, תפילה חרטה טבילה במקוה קר לימוד בספרי מוסר ועוד כל מיני סיגופים... ונגעו רק בעניין ההכנעה

אנו ניגע אי"ה קצת בנקודה ושמה 'הכנעה': אומרים בשם ר' זושא זי"ע על עניין ההכנעה, שפעם בחמש מאות שנה מורידים לאדם מהשמים הזדמנות לתקן את עצמו ואת הסיבה בְּשֵׁלָה הוא הגיע לעולם, ושולחים לו מישהו שינסה אותו במידת הכעס, ואם הוא שותק באותו הפעם – זוכה להגיע לתיקונו!!! הוי אומר – יסוד החטא והנפילה של האדם אינו המחלה אלא הסימפטום למחלה. כלומר כשאדם לא מרגיש טוב הוא יכול לקחת כדור כדי להקל על כאביו אך אין זה פותר את הבעיה שיש לו בשורש הדבר אלא רק מוריד את הסימפטום – קרי, ההתפתחות שהגיעה מחמת המחלה... כמו כן הטעם שאדם חוטא הוא סימפטום וסיבה לכך שהתנהג בגבהות לב! דבר זה לימד אותנו דוד המלך ע"ה שאמר 'בחנני ה' ונסני', או אז הגיע לידו הניסיון והנפילה. אם היה האדם מחזיק עצמו לקטן לא היה צריך ליפול וכמו כן ירדנו למצרים ורק על ידי ירידה זו זכינו ל'אנכי ה"א'. אך לולי מצרים היינו גדולים בזכות עצמנו ולא היינו זוכים להגיע לנקודת החיבור של אנכי ה"א.

רק ע"י שאדם חי ומכיר בכך שהמציאות שלו היא טומאת מצרים והסיבה שכעת הוא לא נמצא שם היא כי ה' מוציא אותו בכל רגע ממצרים, זו הסיבה שהאדם זוכה להצליח ולהיות קשור עם הבורא ית'...

עוד בעניין ההכנעה מביא הרה"ק בעל החתם סופר זי"ע בפרשת בהר, בשם חובות הלבבות ז"ל: [שער עבודת האלוקים פרק ג']. 'שענין עבודת ה' היא כניעה ושפלות לפניו ית'... ועוד מביא במקום אחר [שער התשובה פרק ח']. 'כי יש חטא שמועיל לשב יותר מכל צדקות הצדיק'... ומבאר, שלפעמים מועיל לצדיק עבירה אחת שעשה יותר מכל מצותיו שעשה כל ימיו, שהחטא קונה כניעה ושפלות בעצמו. וכבר אמרו בקוצק שהעבירה הגוררת עבירה יותר גרועה מהעבירה עצמה, היינו – שזה שאדם נשבר מהעבירה שנפל בה ונכנס לעצבות הוא יותר חמור מן העבירה,

שכן העבירה נועדה כדי שאדם יכנע ובמקום זה אדם ממשיך לדמיין שנשאר במקום הגבוה שחושב שהוא נמצא, ונשבר מדוע נפל...

אין אדם עומד על דבר הלכה אלא א"כ נכשל בה. זו הבחירה שניתנה לאדם האם להסכים למצב הנתון שהגיע אליו וללמוד ממנו ולמשוך את עצמו למעלה, או חלילה להיכנס למצב של שיברון ייאוש ושאר מרעין בישין ולמשוך את עצמו ואת כל הסובבים אותו למטה. והלימוד הוא שאילו היתה לו ההכנעה הנכונה – לא היה בה לידי נפילה! והטעם שנפל הוא שלא השכיל לראות את המצב לאשורו ונהג בגבהות לב, וחשב שהוא כבר צדיק ועוסק בדברים טובים ומי ישווה לו... על כן באה הנפילה כדי לתת לו את ההכרה שאם אמנם הוא כזה צדיק כיצד נפל בחטא כה נתעב...

אהרן הכהן קנה כניעה בנפשו על ידי חטא העגל

שלמה המלך ע"ה אומר 'טוב ארך אפים מגיבור, ומושל ברוחו מלוכד עיר'. מבאר החתם סופר עפ"י דרכו מהו לוכד עיר – אם קרה והיצה"ר לכד את האדם. וכבר אמרו חז"ל ש'עיר קטנה' הולך על האדם. ומבאר, איזו תועלת יש לאדם שהיצה"ר לוכד אותו? אלא שהאדם נהיה מושל ברוחו. יודע האדם מרת נפשו – היצה"ר מגלה לאדם בדיוק באיזה מקום הוא נמצא ברוחניות שלו, וממילא כשעולה אדם ברוחניות לא מתגאה על כך משום שזוכר היטב כיצד לא מזמן היה במקום אחר לגמרי... א"כ ביאור הפסוק כך הוא: מדוע האדם הוא ארך אפים לשני, הלא יש בכוחו לנקום ולמה מאריך אפו? הסיבה לכך מפני שנהיה מושל ברוחו – הטעם לכך שהאדם מושל ברוחו ומאריך אפו הוא משום ולוכד עיר – הוא היצה"ר שהפילו בחטא וממילא לאדם זה יש כעת הסתכלות אחרת על כל הבריאה. הוא לא מרגיש עליונות על השני כי הוא יודע שלא חסר הרבה כדי שהוא עצמו יגיע לאותו מקום... וממילא הוא לא מעיר כ"כ מהר לשני וגם יותר קל לו להיות מושל ברוחו וסלחן לשני...

נחזור לשאלת השפ"א ז"ע מדוע מסתפקים בתשובת החוטא רק ע"י שמכניע עצמו? 'אך כי ודאי עיקר החטא מגיאות שמסלק מלכות שמים ממנו שאם היה ברור לאדם שכל החיות מהשי"ת וכגרון ביד החוצב לא היה מציאות לחטוא ולכך המתגאה כעובד ע"ז'...

ישנו הסיפור הידוע על החפץ חיים זצ"ל שנסע עם עגלון ובדרך ראה העגלון מטע של פירות הדר. אמר העגלון לח"ח שימתין רגע וישמור מכיון שרוצה לקטוף כמה פירות. כשהיה קרוב לפרדס שמע את הח"ח צועק: 'רואים רואים'... מיד שב העגלון וברח מן המקום לאחר זמן הביט סביב ושאל את הח"ח מי ראה? ענה לו: הקב"ה רואה... בדרך מליצה הקשה מן דהוא, מדוע לא אמר לו הח"ח מיד שהקב"ה רואה? אלא שאם היה אומר לו כך היה אומר העגלון: אני לא רואה אף אחד או שהיה עונה: הכל בסדר אני כבר אסתדר... ר"ל. זה מה שמלמד אותנו השפ"א אם אדם לא יחדיר לעצמו שהקב"ה רואה אותו בכל רגע הרי שיחטא מהר מאוד, ואם היה אדם יודע בכל רגע שהקב"ה רואה אותו הרי שלא היה מציאות לחטוא.

'וע"י שבא לבחינת השפלות כנ"ל שמכיר האמת ממילא נמחק החטא, כי בלי תשובה כראוי לא יוכל להשפיל עצמו כנ"ל והכנעה זו היא היראה שקודמת לכל'.

בשם הרה"ק הישמח ישראל זי"ע מבארים נפלא על עניין פרה אדומה, הקשור היטב לעניינינו. אדם שמתגאה, יכול לבוא לידי חטא ועדיין יחשוב שהוא בסדר גמור. מה עושה הקב"ה? מביא עליו טומאת מת, כדי שיזדקק לאפר פרה אדומה. פרה אדומה היא חוק, וחוק הוא לעשות דבר בלי להבין את הטעם. אם אדם מסכים לעשות את רצון ה' בלי להבין הטעם אות הוא שהוא מגיע לידי השפלות הרצויה וזה גם ראייה שאת כל הדברים שעשה עם טעם וסיבה יודע הוא שיש להם עוד טעם עמוק יותר שאותו אינו יודע, וזה מביא אותו להכנעה. עפ"י הוא מישב גם את הסתירה שהקשנו בתחילה, אם אמנם פרה אדומה היא חוק מדוע מבאר אותה ר' משה הדרשן? אלא שכל הטעם שבני ישראל הגיעו לחטא העגל חייב להיות מפני שנתגאו, וכיצד מורידים את הגאווה? על ידי פרה אדומה שהיא חוק! ומי שמקיים חוק מגיע לידי הכנעה. א"כ הטעם שתבוא אמו ותקנח צואת בנה, הוא הסבר מדוע האדם מסכים לקבל את עניין פרה אדומה כחוק, ואין זה טעם למצוה אלא להיפך זהו חיזוק לקיום מצוה זו דווקא ע"י חוק...

'והכנעה זו היא היראה שקודמת לכל ובגמ' יראת ה' היא אוצרו. ומשל הגמ' העלה חיסין ולא העלה עירב קב חומטין מוטב שלא העלה, וכן מערב אדם קב חומטין ואינו חושש'. ידוע המעשה על הבעש"ט הק' שפעם בא להיכנס לבית מדרש, ולא היה יכול, ואמר שבית מדרש זה מלא וגדוש בתורה ומצוות. שמחו כל הקהל ושאלו א"כ מדוע לא נכנס?

אמר להם כי אינו רוצה לדרוך על התורה שלהם... שהרי כתוב בזוה"ק שכל מצוה ומצוה יש לה ב' גדפין – היינו כנפיים לעלות למעלה אחד מאהבת המצוה ואחד מיראה, וכאן אין לא זה ולא זה ועל כן המצוות נשארות כאן בביהמ"ד ולא פורחות לעילא ר"ל... זה מה שביא השפ"א בשם הגמ' שאדם שמוכר חיטים יכול הכניס בהם קב של חומטין שכן הם שומרים על החיטין שלא יתקלקלו מהרה, כמין חומר משמר... ואינו חושש אדם לגזל שכן החיטים חייבים את החומר הזה ובלא זה יתקלקלו. כמו כן כל מצוה צריכה להיות מעורבת עימה גם היראה, שיהיה מעורב חיות השי"ת במעשה המצוה ועי"כ יעשנה כראוי.

יכן בכל מצוה אף שעל ידי יישוב הדעת תוך המעשה ממש שיהיה ביראה, יתבטל מעט מגוף המעשה, אינו חשש כי היראה מקיים כל המעשה כנ"ל. וזה אחד המרבה ואחד הממעיט... שממעיט מעשה המצוה כדי שיוכל להכניס שם יראה כראוי זהו חלק בלתי נפרד מקיום המצוה שמביא את האדם להכנעה.

*

התמודדות!!!

[דף צו מדפי הספר פה"א] "כללא דמילתא הרי בכל אדם מישראל כלולים כל המידות ושורש נשמתו אבר מהשכינה וכנסת ישראל הנקרא שם שמים"...

הפרי הארץ מסכם כאן בסוף פרשת קורח נקודה עיקרית וחשובה. אדם כלפי חוץ נוטה להתנהג על פי רוב באופן שבו נוח לו, אומר מה שחושב ועושה מה שרוצה, וכמו בדרך העולם. אך אנו לומדים כאן בספר זה, שמטרת העולם היא מחושבת ומדודה, וכמו שאמרנו 'בשבילי נברא העולם' וכן 'ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים'... ודבר זה נותן מצד אחד חיזוק גדול לאדם, שכל מחשבה ודיבור ומעשה שלו פועלים בשמים ובוראים עולמות שלמים. ומנגד אם ח"ו לא מתנהג כראוי הרי הוא מחריב את אותם העולמות.

כמו כן האדם מורכב מעשר ספירות וכן כל דבר בעולם הכל מורכב מעשר ספירות שמתחלקות לג' מוחין (שהם החיות שמחיה כל דבר) ועוד ז' מידות. ואברי האדם מחולקים גם הם כנגד אותם מידות ואין המקום כעת לפרטם. אך העיקר הוא לדעת שהאדם בא לעולם לפעול ולעשות על ידי כל המידות שטבעו בקרבו. בעל התניא מבאר שדבר זה קיים דווקא אצל יהודים משא"כ אצל גוים גם אם נדמה שישנם כאלו הפרושים מעוה"ז הכל הוא חיצוני בלבד כי אין להם את האפשרות להתחבר בביטול גמור לאין סוף ב"ה, מחמת שאין נשמתם וחיותם באים משם. רק יהודי שנברא חלק אלוק ממעל ממש יכול ואף צריך לבטל את עצמו בכל מידה ומידה וכפי שנבאר אי"ה.

הבעש"ט הק' החדיר נקודה זו בכלל ישראל, שכל אחד כפי כוחו ובמצב שהקב"ה ברא אותו כך בדיוק הוא רוצה ממנו עבודת ה'. ובביאור ענין המידות מה הם? ההסבר לכך הוא כי אנו הרי רוצים להדבק בקב"ה, ולשם כך נתן לנו ה' את המידות דרכם הוא מתגלה אלינו. המידות הם מעין לבוש על החיות הרוחנית שאין לנו אפשרות פשוטה להשיגה אלא ע"י המידה שבאה אלינו ואנחנו מפשיטים אותה על ידי עבודה עצמית. ובשביל הדוגמא – שאל פעם ר' גדליה סגל שהיה אחד מתלמידי ר' אשר זי"ע, מדוע בסעודה שלישית כשכולם נוהגים לשיר זמירות באוירה של 'רעוא דרעוין' ואומרים דברי חיזוק בענייני היום, יושב ר' אשר זי"ע ומחלק חלה עם סלטים ליושבים? ענה לו ר' אשר: מהי שעת 'רעוא דרעוין' זו? הלא זו שעה שכל אחד מחפש קרבת ה'. ובאמת, איך מוצאים את קרבת ה'? כל אחד לפי התיקון שלו. ובכן, אמר לו ר' אשר, לי יש טבע שמאוד קשה לי לתת דבר מה לשני... {ר' אשר! שבתו היה תעשייה שלימה של חסד בירושלים}... ועל כן בזמן כה גדול אני נוהג להכריח את עצמי בדווקא לתת לכל אחד את החלה עם הסלט שהוא אוהב, ובכל אחד כזה אני 'מכניס' עבודת ה' ואומר, רבש"ע תודה שאתה נותן לי את הכוחות להתגבר על עצמי ולתת בכל אופן לשני... זהו ה'רעוא דרעוין' שלי וזו היא קרבת ה' שלי.

מעשה זה משקף את המטרה של האדם בעבודת המידות. וכשאדם מתגבר על המידה ויודע ומכיר את המציאות של עצמו, ונותן לקב"ה להתוות לו את הדרך, זהו הפירוש 'איזהו גיבור הכובש את יצרו'. ולא כפי שנראה לעין בשר

שהגיבור החומרי האמיתי הוא זה שיש בו יותר כח לנצח את השני ולהשיב לו מנה אחת אפיים. אלא הגיבור האמיתי לפי דברינו הוא זה שכובש את המידה על ידי שמבקש רחמים מאת ה' שלא יחמיץ את ההזדמנות הזו של קרבת ה'. זו גבורה אמיתית

אם נעמיק מעט יותר לבאר הלא אמרו חז"ל, 'נמנו וגמרו, טוב לו לאדם שלא נברא משנברא', וא"כ מהו הַרְוֹחַ שאנו מקבלים מזה שאנו ירדנו פה לעולם הזה? התשובה היא במילה אחת: ההתמודדות! וכעת נקדים ונבאר מהי ההתמודדות ומה היא נותנת לאדם. הקב"ה ברא השתלשלות של עולמות אותם הוא מחיה כל הזמן על ידי חיות רוחנית. וכל כמה שהעולמות יותר נמוכים ויותר חומריים הקב"ה מלביש את החיות הזו ביותר לבושים. העבודה של האדם בעולם היא לגלות את האור הזה ולהפשיט אותו מהמלבוש שלו ולהעלותו ולחברו חזרה למקורו. וזה על ידי עבודת המידות. עיקר הבעיה מתחילה כשלאדם אין את הכלים המתאימים לקבל את האור הזה. וכפי שאנו רואים כשאנו כועסים או מתנצחים וכו', מה קורה אז? האור מבקש להתגלות מהלבוש שלו, רק כיון שהגוף שלנו חומרי הוא חפץ לנצל את החיות הזו לעצמו ואז האדם משתולל מכעס או תאב בתאוות שונות הכל לפי המידה והרמה שהוא נמצא. אך באמת בזמן כזה יש לאדם את ההתמודדות קרי: שתיקה, הבלגה, וכו'. וההתמודדות הזו גורמת לאדם 'הרחבת הכלים'. כי כשאדם מרגיל את עצמו להתאפק רגע לפני שכועס, כבר יכול להגביר את הנפש על הגוף ולהכיל לקרבו את החיות הרוחנית ולתעל אותה לכיוון הנכון.

זה נקרא ביטול הגוף. ולכן יש לנו ניסיונות כי עד היום חשבנו שהניסיונות באים להפיל אותנו. אך כעת אנו יודעים שהניסיונות הם חיות רוחנית שבאה להחיות אותנו בעולם הזה ובעולם הבא, רק כיון שהיא כ"כ זכה חייבת היא להתלבש במידה ובלבוש גשמי, אך בידינו הדבר להזהר ככל כפליים שלא לגשם את החיות הזו ולכעוס כי אז אנו מביאים חורבן לעולמות ח"ו. וזה לימד אותנו דוד המלך ע"ה שאמר: 'טוב לי כי עונתי למען אלמד חוקיך'. וכי מי הוא זה שמודה על העיניים שעובר? טוב לי כי עונתי? כן! כי זה החיות של האדם. 'למען אלמד חוקיך', דוד המלך למד מכל המעברים שלו שכל מה שלומד ומבין הכל בסופו של דבר הוא להגיע לביטול הגמור שאינו מבין כלום אלא עושה הכל כמו חוק כי זה מה שמביא אותו לדביקות האמיתית בה'. העיני - הוא זה שנותן לנו את הרחבת הכלים והביטול הזה הוא מוריד מאיתנו את הלבוש של הגוף ומגלה טפחיים מנשמתינו ואז אדם יכול יותר לקבל בהירות במושגים של קרבת ה'. וכל זה אין לנו למעלה בעולם הבא, אמנם הוא יותר רוחני אבל אין שם את ההתמודדות. ולכן בדווקא שלחו אותנו לעולם העשייה כי כאן יש התמודדות בין רע לטוב ולא כמו בעולמות העליונים שם הטוב הוא גובר על הרע. כי דווקא כאן הרע נותן לאדם את הכלים להוסיף מחול על הקודש. וזהו הרעיון של נכשל = נחשל! כי הכישלון וההתמודדות מחשלת ומחזקת את האדם.

בפרשה קודמת מצינו עוד דוגמא נפלאה. כשבני ישראל אמרו 'ונפשינו קצה בלחם הקלוקל'. ומבאר רש"י מהו לחם הקלוקל? ידוע הלא כי המן נבלע באברים מחמת שהיה רוחני מאוד ולא היו צריכים לצאת לנקביהם. אמרו לחם הקלוקל, וכי יש אדם שמכניס ואינו מוציא סופו שיתפח במעינו... מבאר ה'תולדות' שהפחד שלהם היה, מחמת שכבר ארבעים שנה הלכו במדבר ואכלו מן, כל זה טוב ויפה. אך כעת ידעו שכבר צריכים להכנס לארץ ישראל ואז ייפסק המן ותהיה להם התמודדות חדשה משום שיהיה להם יותר גשמיות. ויהיו יותר חומריים.

לאחר מכן מספרת התורה שהגיעו נחשים שרפים ונשכו את העם. אמר הקב"ה למשה: עשה לך שרף ושים אותו על נס... הוא נחש הנחושת הידוע. והרעיון היה שכל מי שהביט אליו נרפא. ואמרו רבותינו וכי נחש ממית ומחיה? אלא כל זמן שמסתכלים ישראל למעלה ומשעבדין את ליבם לאביהם שבשמים היו נרפאים ואם לאו היו נימוקים.

מבאר רש"י בנוסף, כי כל ענין הנחש היה על כפיות הטובה שלהם. וז"ל: "וינשכו את העם, יבא נחש שלקה על הוצאת דיבה ויפרע ממוציאי דיבה. יבא נחש שכל המינין נטעמים לו טעם אחד (טעם עפר) ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם לכמה מטעמים".

הביאור בזה הוא, שאדם צריך לעשות חשבון הנפש כמה חסדים הקב"ה עושה איתו בכל רגע. אם בפרנסה אם בבריאות. כשאדם עסוק בכפיות טובה כל מה שיתנו לו הוא ירגיש טעם עפר. כמו הנחש שיש לו את כל האוכל שבעולם אך בהכל מרגיש טעם עפר. וזאת משום ששום דבר לא מספק אותו, ובמקום להיות עסוק במה שיש לו ובתוספת שניתנה לו שתרחיב את דעתו, הוא עסוק כל הזמן מה עדיין אין לו ולכן לא יכול ליהנות ממה שמקבל.

זו הסיבה שעשה להם משה רבינו ע"ה נחש נחושת בציווי של ה'. כדי שכשיסתכלו עליו מיד יזכרו מה זה נחש – כפיות טובה! ואז ישעבדו את כל מה שיש להם לאביהם שבשמים. וזו הרפואה שלהם! כי אז טוב לאדם במה שיש לו ועוד יותר במה שמוסיפים לו.

כמו מדוע במי מריבה אמר ה' "יען אשר לא האמנתם בי להקדישני". מבאר הרמב"ן שהקב"ה לא אמר למשה רבינו לדבר אל הסלע, אלא לדבר בתורה ובאמונה ועל ידי זה להמשיך את השפע. ולכן לא זכה להכנס לארץ ישראל. כי מצד אחד זה חסד שמשה רבינו לא נכנס לא"י, כידוע שאם היה נכנס לארץ ישראל והיה בונה את בית המקדש לא היה הקב"ה מחריבו לעולם. אך אז היה יוצא מזה אסון גדול מחמת שאם לא ישפוך הקב"ה את חרונו על עצים ואבנים יצטרכו ח"ו בני"י בעצמם למות בעצמם מחמת חטאיהם. ולכן לא נכנס כדי שיוכל הקב"ה להחריב את בית המקדש ובזאת לשכך את כעסו ולעורר לב העם לחזור בתשובה.

אמנם לו היו בני ישראל במי מריבה מדברים משנה אחת או דיבור אחד של אמונה, מיד היו יוצאים מים מן הסלע ואז היו מגיעים להכרה הזו שכל יהודי יש בכוחו עצמה אדירה להתחבר לה' על ידי מצוות ומעשים טובים וכל מעשה של יהודי בונה עולמות... וממילא יכל גם משה רבינו להכנס לארץ ישראל כי היו כולם נכנסים עם אמונה חזקה מאוד שלא היו צריכים לעולם להחריב את בית המקדש בשבילם. וזהו מה שאמר לו הקב"ה יען אשר לא האמנתם בי שלא העברתם לבני ישראל את בהירות האמונה הזו שבכל דבר יש חיות אלוקית, וגם כשיכנסו לארץ ישראל וייפסק להם המן, יהיה להם אמונה חזקה שיזמן להם הקב"ה מקור אחר.

*

הסגולה ל'בעיות עיניים'

ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו'. יש להבין מה טמון בזה שהש"ת רצה דווקא שידברו אל הסלע ומדוע לבסוף קרה החטא שמשה רבינו הכה בו? כמו כן יש לדייק את לשון הפסוק 'ודברתם אל הסלע לעיניהם מדוע דווקא לעיניהם הלא אם כבר נוקטים לשון דיבור הוא לאוזניים

מובא בשם הרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, על הפסוק בקריעת ים סוף שכותב, 'ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה' ולאחר מכן ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים ומקשה לכאורה היה צריך להיות כתוב להיפך שהלכו בים כביבשה? ומבאר שללכת בים ולראות את נפלאות הבורא אין זו חכמה כלל. אמנם החידוש שגם כשיצאו מהים ליבשה המשיכו ללכת בדרך זו לזכור שגם בשגרה והטבע של היבשה הכל הוא בהנהגת ה' בדרך נס.

במכתב מאלוהו מביא שיחה שלמה על עניין זה, וכותב שם שיש הנהגה של טבע ויש הנהגה של נס! אנו רגילים לומר על כל דבר 'בעזרת ה' ו'ברוך ה'', אך האדם צריך לחיות שהטבע עצמו הוא נס. וממשיל לכך משל לאדם שזורע גרעין באדמה וכאשר נרקב הגרעין צומח תחתיו עץ פרי חדש. אמנם אם ניקח אדם שנפטר ל"ע ונטמן אותו באדמה ויצמח תחתיו איש חדש הלא כולם ידברו בפלא גדול זה. ואמנם מה החילוק? מבאר הרב דסלר זצ"ל, גם בגרעין שצומח אין אף אחד שיכול להסביר כיצד זה קורה. אך האדם כבר התרגל לכך שחורש וזורע וכו'... וצומח. היוצא מכל זה, שיש על האדם דרישה, לעיין היטב ולהתעמק בכל מה שעובר עליו לגלות את ההנהגה של הנס בטבע שלו.

נזכיר בקשר לעניין זה כמה מאמרים בהם נראה שכך נהגו אבותינו מעולם. הגמ' מספרת על שמואל שהיה מחשיב את עצמו לגבי אביו כחומץ בן יין. והטעם, משום שאביו נוהג היה לסייר בנכסיו פעמיים ביום והוא רק פעם אחת. ולכאורה צריך להבין, אם היה שמואל מסתפק רק בפעם אחת הלא הוא בעל אמונה יותר מאביו שהיה מסייר פעמיים ביום? עוד מובא אצל חזקיהו המלך ע"ה שהיה אומר, אני איני בדרגת דוד המלך ע"ה שהיה יוצא למלחמה בראש בני ישראל ונוצח, ואני לא יוצא כלל למלחמה אלא יושב ומתפלל. גם כאן יש להקשות הלא אם אינו יוצא משמע שבעל אמונה גדול הוא? אך התשובה בשני המאמרים זהה. צדיקים אלו מלמדים אותנו יסוד עצום בתפקיד האדם בחיים. להכיר את המציאות של האפסיות של האדם בעולם ומשם לבקש רחמים מהש"ת. שמואל ידע שאם

ילך לסייר בנכסיו יותר מפעם אחת, הוא ייכשל ויחשוב שהוא המצליח בנכסיו, כי הגוף מחכה לרגע הזה שאדם נכשל כדי לגנוב לעצמו את ההצלחות... על כן העריך את אביו שהוא כי יען מחמת שמסייר פעמיים בנכסים ועדין זוכר הוא שהקב"ה מנהיג אותו ונותן לו ברכה בשדה. כמו כן חזקוהו המלך אמר, דוד המלך ע"ה היה יוצא למלחמה בראש! אך תמיד הוא זכר שהקב"ה מנהיג אותו ולא עלה בליבו אפי' נדנדוד קל שהוא זה שנוצח במלחמה. אך אני יודע שאם אצא לא תימלט ממני מחשבה שכזו, על כן אני מעדיף להישאר בביתי ולהתפלל ולבקש רחמים מה'...

זהו היסוד שמלמד אותנו השפ"א זי"ע במעשה זה של הסלע, וז"ל: 'עפ"י המדרש בפרשת וירא ויפקח ה' את עיניה ותרא באר מים. מכאן שהכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר עיניהם. ופירש מו"ז ז"ל כי לעולם כל הנצרך לכל בריה מוכן בכל מקום ובכל עת רק שנסתר מעין הגשמי וכשהקב"ה מאיר עיניו רואה שהכל לפניו'. ידוע המעשה שהיה עם הבעש"ט הק', שהלך לטייל עם תלמידו ביער והיה התלמיד צמא. אמר לו הבעש"ט: האם מאמין הנך שבכל מקום הקב"ה נמצא ויכול להמציא לך מים אפי' כאן ביער השומם? השיב התלמיד: הן. ודאי שהנני מאמין בכך. באותו רגע יצא מבין העצים גוי כשהוא נושא עליו שני דליי מים. ביקשוהו שיתן להם מעט מים לשתות והסכים. לשאלת התלמיד כיצד הגיע למקום זה, ענה הגוי כי לפני שלושה ימים שלחו הפריץ להביא לו מים דווקא מהנהר שבקצה היער. וכבר שלושה ימים שהוא טועה בדרך ואינו מוצא פתח לצאת. לאחר שהלך שאל התלמיד את הבעש"ט הק' מדוע היה צריך אותו גוי להסתובב שלושה ימים? ענה לו: כבר לפני ג' ימים הכין לך הקב"ה את המים אמנם חיכו משמים שתתן את נקודת האמונה הזו שהקב"ה ממציא לך את כל צרכיך, ומשלא נתת את הנקודה נצרכת לבוא עד ליער כדי לקבל שיעור באמונה...

[ביאור זה תואם באופן נפלא לביאור האור החיים הק', בפרשת מקץ בו הוא מקשה על מאמר הגמ'

ופרעה חולם, מדוע לא כתיב חלם, מכאן שהיה חולם בכל יום במשך שנתיים אלו ושוכח... והקשה, מדוע סיבב הקב"ה שיחלום וישכח שנתיים ימים? מתרץ האור החיים הק', שהישועה של יוסף היתה מוכנה לו כבר לפני שנתיים ימים, ומפני שאמר לשר המשקים 'זכרתי והזכרתני' נוספו לו שנתיים]...

ר' אשר זי"ע היה נוהג לספר מעשה נפלא שאירע לו ויש ללמוד ממנו מוסר השכל חזק מאוד בדרך זו. היה זה בליל שישי בשעה מאוחרת מאוד, ור' אשר זי"ע עמד להיטיב את נרות השבת, אך לא מצא גפרורים. חיפש ולא מצא ומצד שני לא היה את מי לשאול שכן כולם ישנו. חשב מחשבות של אמונה בדעתו, ואז המחשבה הראשונה שבאה בראשו היתה לחפש באחד הארונות בצד ימין. על אף שלא היה זה מקום שיגרתי כלל וכלל לקח כסא ופתח את דלת הארון והנה – הפלא ופלא קופסת גפרורים! אך בבואו לסגור את דלת הארון זינקה משם לטאה, ור' אשר נבהל מעט. ירד מהכסא והחל לומר: מילא הגפרורים מלמדים אותי פרק באמונה אך מה עניין הלטאה לכאן? אלא שאם לא היתה הלטאה הייתי משייך את מציאת הגפרורים לכך שאני צדיק. כעת הראה לי השי"ת שכשם שנבהלתי לרגע מבריה שפלה שכזו, על אחת כמה וכמה צריך אני לפחד מהקב"ה להכיר שהוא נותן את הישועה ולא לגנוב לעצמי חלילה את ההצלחה.

מעשה נוסף מספרים על הרה"ק מצאנז זי"ע, שהיה צריך לעבור פעם טיפול מסובך ברגלו מחמת כאבים עזים שתקפוהו. דרשו ברופאים אך כולם פה אחד אמרו שאינם יודעים כיצד לטפל בבעיה סבוכה זו. עד שהגיע יהודי אחד שיעץ להם לנסוע לוינה שם יש מומחים לדבר. אמנם אין זו נסיעה פשוטה כלל לאותם הימים אך השתדלות ודאי צריך לעשות. מיד החלו הגבאים וכל המסייעים להתכונן למסע הארוך ולהכין צידה לדרך. אולם בעיה אחת נותרה בעינה. האדמו"ר היה נוהג בכל יום שלא להשאיר אצלו שום פרוטה בבית, ומה שנשאר היה מיד מחלק לצדקה. אך מקום כמו וינה מחייב כסף מזומן שיהיה לשלם מיד. דנו בדבר והחליטו לבקש מהרבי באופן חד פעמי שיפקידו את הכסף אצל אחד הגבאים. סבר הרבי וקיבל, וכך יצאו לכיוון הרכבת לוינה.

ברכת רק חלפה השמועה שצדיק ספון בתוכה וכבר עשרות יהודים צבאו על דלתות הקרון. אחד

מהיהודים החל בוכה ומתנה את צרתו בפני הרבי, נכסים רבים היו לו, והפסיד אותם בעסקים כושלים, עתה עיקלו הבנקים את כל נכסיו ואין לו פרוטה לפרוטה... שאלו הרבי, ומה אתה עושה בדרך לוינה? ענה לו היהודי שהבנק החליט כעת למכור במכרז את כל נכסיו, ואילו היה לו מעט כסף היה יכול לזכות במכרז ולהשיב אליו את רכושו. אמר לו הרבי, בא אלי כשנתקרב לוינה... בינתיים שלח הרבי לקרוא לגבאי ר' רפאל שמו, ואמר לו: כשהיינו בבתינו היה 'חשש' לכסף שכן אנשים רבים מסכנים וקשי יום יש בינינו וזקוקים לעזרה של ממש, אולם כאן בווינה גרים

אנשים אמידים ואין כל חשש שמישהו מביניהם יבוא לבקש צדקה, על כן אבקש שתתן לי את הכסף לשמירה. הגבאי לא הרהר אחר בקשת הרבי והביא לו את הכסף. כשהתקרבה הרכבת לוינה חזר אותו היהודי לקרון והרבי מסר לו את כל צרור הכסף וברכו בברכת הצלחה מרובה...

בינתיים, הגיעו הרבי ומשמשיו למחוז חפצם. הגבאים ירדו והחלו להוריד את כל החבילות כשאחד מהם מביא רכב שייקח אותם לאכסניה. הגבאי שנזקק כעת למעט כסף פנה אל הרבי, אך הרבי כמו לא מבין על מה הוא מדבר... הכסף ניתן לצדקה ליהודי קשה יום ואין על מה לדבר! ראו הגבאים את המצב וכל אחד הוציא מעט כסף מכיסו כדי שלכל הפחות יהיה לשלם לנהג. עלו לרכב וביקשו מהנהג שייקח אותם לבית המדרש, שהרי למקום אכסניה אין כסף לשלם שלא לדבר על ההוצאות הרפואיות שלשמן הגיעו. כשהגיעו לבית המדרש, היה זה במקום יישוב דל מיהודים אך בית המדרש היה פתוח תדיר. הרבי לא בזבז זמן, נכנס והתיישב ללמוד, ובעוד הגבאים מתווכחים ביניהם מה לעשות עבר יהודי באזור ושמע קולות מבית המדרש. עלה ושאל, מי כאן? אמרו לו זהו הרבי מצאנז! נכנס אותו יהודי והביט כה וכה, והנה התברר כי הוא למד יחד עימו באותה כיתה, והנה הרבי נהיה רבי והלה גדל והפך לאיש אמיד ומצלח. מיד אמר העשיר, רבי! כל מחסורכם עלי. לקח אותו כבכוד רב לביתו ואף הזמין בעבורו את הרופא שיבוא לביתו. כשהגיע הרופא, בדק את הרגל ואמר: אין צורך לעשות מאומה, ואם הצלחתם עד כה לחיות כך, הרי שהכאב יעבור מעצמו... שמחו מאוד הרבי ומשמשיו וישבו לביתם. בדרך אמר האדמו"ר לגבאי המסור: ר' רפאל, מה חשבת שאין הקב"ה נמצא בווינה?...

זהו הפשט 'לעולם כל הנצרך לכל בריה מוכן בכל מקום... רק שנותר מעין הגשמי, וכשהקב"ה מאיר עיניו רואה שהכל לפניו'. 'וכמו כן הכא היה רצונו יתברך שיפקחו עיני בני ישראל ויראו כי המים מוכן בסלע'. אמנם הנס של ההכאה בסלע הינו נס גדול לא פחות, וכפי שהקשה הרמב"ן ז"ל הלא נס ההכאה גם הוא נס... אך הקב"ה רצה שבני ישראל יראו בעיניהם שהמים מוכנים למענם בסלע, ורק צריכים הם לפקוח את עיניהם. מוסיף השפ"א ומלמד אותנו מה צריך לעשות כדי לפקוח את העיניים. 'דבר זה יובן על פי מאמר חז"ל עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות... נראה מזה כי אלו עשרה דברים הם כלל עשרה מאמרות שנמצא בכל הבריאה ענין כלל ופרט וכענין שאמרו והלא במאמר אחד היה יכול להיבראות'...

מבאר השפ"א ז"ע תוספת עצומה והיא שהקב"ה פוקח את עיני האדם לראות את המוכן לו בתנאי

אחד – שהוא נמצא באחדות עם כולם!!! ועיקר יסוד זה בנוי על מאמר חז"ל עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות בבריאת העולם – היינו שהם מוכנים ועומדים ומחכים לתפקידם בדיוק כפי שביארנו לעיל. ואותם עשרה דברים הם כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. כאן מתכוון לבאר הלא במאמר אחד יכול היה העולם להיבראות. אך הקב"ה רצה לחלק את השתלשלות העולם לעשרה מאמרות למענינו, שנוכל להשיג ולעשות את תפקידנו. ונבאר: אותן מאמרות קבע הקב"ה בטבע העולם שיהיה בנוי ממידות, וכבר ביארנו בעבר שהם השפעות חיות רוחנית שונות שכל אחת מהן משתלשלת באופן אחר. אך כל הבריאה מורכבת ממידות אלו. א"כ כשאדם חי באחדות עם אנשים ועם הבריאה – היינו עם המצבים שהקב"ה שם אותו בהם. אחדות זו מביאה אותו להביט בכל דבר בעין שכלית כפי שביארנו, לחפש שם כיצד הקב"ה מתגלה אלי במצב הזה. וממילא כשאדם חי באחדות שכזו, הקב"ה פוקח את עיניו ואז אותו אדם רואה בחוש כיצד הכל מוכן ומזומן לו, בדיוק כמו אותם עשרה דברים שנבראו ועמדו מוכנים בתחילת הבריאה... זה מה שמבאר השפ"א שעשרה מאמרות נמצא בכל הבריאה ענין כלל ופרט...

מסיים השפ"א 'ולכן נצטמצמו כל בני ישראל במקום אחד על פני הסלע שהוא בחינת האחדות

כנ"ל'. ואם היו חיים באחדות היו רואים שהכל מוכן לפנייהם. אמנם – 'אך על ידי המריבה לא זכו לזה. ויש רמז לזה בילקוט שמעוני על הפסוק יען לא האמנתם בי היה לכם ללמוד קל וחומר, מה ל הגר פתחתי באר מים'... כלומר, המריבה שהיא הפסקת האחדות ופירוד הבריאה שכביכול כל אחד הוא מציאות לעצמו חלילה, ואז באים למריבה ופירוד כי לא מכניסים לשם את השי"ת, וממילא אין הם יכולים לקבל את פקחת העיניים לראות שהכל מוכן להם.

ואם היו מביטים לעומק היו רואים שאף להגר פתח ה' באר מים וכן לכל אחד ואחד מהברואים, א"כ ק"ו לבני ישראל מוכן להם כל צרכיהם.

*

[שפת אמת חקת תרל"ו] 'ברש"י, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל מה טעם יש בה כו' כתוב בה חוקה. וקשה אי באמת אין בה טעם אין צריך להאי טעם דמונים את ישראל רק לפי שאין טעם כתוב חוקה. אלא נראה שיש בה טעם'...

המאור עיניים מבאר זאת על פי תורת הסוד, בה מובא שיש ד' דרגות בהם מתגלית השתלשלות הנהגת השי"ת והם מכונים, טעמים נקודות תגים אותיות. כשבטעמים, שהם המקום העליון ביותר מבין הד' יש גם בהם ב' בחינות, טעם עליון וטעם תחתון. על כן כשהתורה כותבת לנו זאת חוקת התורה, ביאורה שאין בזה טעם תחתון אך טעם עליון תמיד יש, רק שאין אנו יכולים להשיג אותו מחמת השגתנו המצומצמת. והכוונה בביאור טעם תחתון וטעם עליון הוא טעם הניתן להשגה וטעם שאינו ניתן להשגה, ובהמשך יתבאר אי"ה מה התכלית בטעם שאינו ניתן להשגה כלפי עבודת ה' של האדם.

ובאמת רק היהודי יכול להגיע להשגה זו. משום שנשמתו הינה חלק אלוך ממעל ממש. משא"כ הגוי שבאמת אינו יכול להבין כי לא יכול להגיע לעולם לרמה זו של השגה. וזהו התיקון של חטא העגל שאמרו 'כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו'. כלומר שחשבו שבכל דבר חייב להיות גם טעם תחתון והם בתור יהודים יכולים להבין כל דבר ורק הגויים לא. ולכן לא הסכימו לקבל את זה שיש דבר שהוא בטעם עליון בלבד. ואמנם המושגים של משה רבינו ע"ה היו כאלו שרק הוא בלבד יכול היה להשיגם ולא כלל ישראל, ובהשגות אלו המתבקש מהם היה לתת הכנעה למשה רבינו ולעשות בלי להבין. מבאר השפ"א זי"ע שכשאדם עובד בצורה הזו ונותן את ההכנעה על אף שאינו משיג – זה הפתח שלו לזכות להשיג את הטעם העליון, אך כל זמן שאדם חושב שיש רק טעם תחתון המציאות מראה שהוא מעדיף להישאר שם מאשר לתת את ההכנעה להגיע לתכלית שהיא הטעם העליון והוא הקשר בורא בדרך כלל.

וכך מסיים השפ"א את הקטע וז"ל: 'אך אי אפשר להשיג הטעם עד אחר תיקון הגוף'. היינו נתינת ההכנעה היא תיקון והכנת הגוף להשגה הרוחנית של הטעם העליון שהוא הביטול להגיע לדביקות בורא.

'ומצד בחי' החיצונית אין טעם לחוקת ה'. אבל המאמין סופו להבין הטעם. כי דברי תורה הם היפוך דברי עולם הזה שהטעם מביא למעשה שעל ידי שחושק לטעם עולם הזה והבליו עושה אותם ואחר כך נמאסים עליו. ותורה להיפוך, על ידי המעשה אף שאינו מתאוה להם, זוכה אחר כך להשיג הטעם ולהתאוות להם'.

אם מדברים על בחינה של העוה"ז, נכון הדבר שאדם לא עושה כלום עד שלא מרגיש ומבין טעם הדבר. וכמו שאמר חכם אחד מה עדיף, לעשות טוב כדי להרגיש טוב או קודם להרגיש טוב ורק לאחר מכן לעשות טוב? ובאמת התכלית היא לעשות טוב תחילה ללא כל הבדל אם אני מרגיש טוב או אם זה מסתדר לי. מבאר השפ"א שכשאדם עושה טוב רק אחר שמרגיש טוב אזי מתמלאת נפשו בהרגשה הטובה ונשאר שם ולא זו בלבד אלא שלאחר מכן נמאס עליו. אך לא זו התכלית של העשייה, אלא בתורה הק' זה בדיוק הפוך, עושים ללא קשר להרגשה. אדם יכול ללמוד מתוך קושי וחוסר הבנה אך הוא לומד ועושה את המוטל עליו ללא הבנה וללא השגה, ודווקא אז כשרואה שחייב את העזר אלוך ממעל כדי להבין וגם מה שמבין הוא כלום ואין לעומת התכלית של התורה הק', רק אז יכול לבוא לטעם העליון, כלומר – שהתורה הק' תביא אותו לתכלית הדביקות בה'.

על פי יסוד זה מבאר הבעש"ט הק' מאמר הגמ', 'אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחד', כי מה שהיו חוזרים מאה פעמים היה כדי להבין הטעם, אך הפעם המאה ואחד היא כדי לראות שאינו מבין ואז יכול להגיע לטעם העליון.

בעניין זה מובא ביאור מצמרר בשם ר' אשר זי"ע, [מובא בספר ר' אשר מתלמידיו עמ' 289] שם כותב כך: א. 'אין מצב של שדים וקדושה ביחד, דהיינו קדושה וטומאה משמשים בערבוביה, אלא או שדים, או קדושה. אם האדם מודה על האמת שאין לו כלום אזי זה קדושה ואם אינו מודה אז זה טומאה ושדים. ב. עוד אמר, שכשאדם מת צריך להודיע לו שהוא מת, כי אם לא יודיעוהו, מרוב דמיונות שלו הוא שוכח שהוא מת וממשיך לעסוק בכל הדברים שעסק בהם בימי חלדו עלי אדמות, וזה יכול להימשך כמה אלפי שנים, ואי אפשר לשער ולתאר את גודל ייסוריו וקולו הולך מסוף העולם ועד סופו. ג. אך מי שהוא מודה שהוא עירום ועריה ואין לו כלום – באותו הרגע בורחים ממנו כל המקטרגים

ונשאת הקדושה. וכשדוד המלך אמר 'כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד', אחרי החטא של בת שבע שאל אותו הקב"ה אתה מודה? ודוד המלך ע"ה אמר אני מודה! באותו הרגע זכה לתשובה, 'גם ה' העביר חטאתך... צריכים להיות במצב של תהו ובהו שמהכישלונות רואים שאין לי כלום משלי וכשאני יראה שאני בתהו ובהו ממש ובכל זאת אני פועל ועושה ונושם יש בי כח מהקב"ה שהוא מנשים בי כל הזמן וכך אני יכול להצליח. אם מוכן לעמוד שם בכזה מקום אז הוא מתחיל לעבוד אבל כל זמן שהאדם עסוק בעשייה שלו!! ובהבנת הדברים, לא יגיע לתכלית, ואנשים מסתובבים בעולם הזה בגאווה ולא מוכנים לתת לקב"ה ללכת לפנייהם רק הם רוצים ללכת לפני הקב"ה'.

'אמנם אין טעם זה מושג רק למי שלא טעם טעם עוה"ז. וכפי מה שפורש אדם עצמו מתאוות כך זוכה להשיג טעם הקדושה'. וכמו

כן אומרים בשם הרה"ק ר' זושא זי"ע, שלהיות אדמו"ר היא תאוה ככל התאוות אך כדי להגיע לתאוה זו צריך קודם לכן לשבור את כל התאוות...

'ולכן משה רבנו עליו השלום שנקרא איש אלקים נבדל מעולם הזה לכן לך אני מגלה טעמי פרה ולאחרים חוקה'. משה רבינו היה עניו מכל האדם ומכיוון שחי כל הזמן את השפל שלו זכה להשיג הטעם העליון... פי' מי שאינו זוכה להשיג הטעם צריך לעשותו בדרך חוקה ועי"ז זוכה אח"כ להשיג הטעם. כל זמן שהאדם מבין את הטעם אין לו סיכוי להבין את הטעם. וההסבר לזה על פי מעשה שפעם אמר ר' אשר על מה שידוע אם רוצים לדעת באלו ימים ייצא מועד מסוים, ישנו סימן של א"ת ב"ש כלומר, שיום ראשון שיוצא פסח, ביום זה ייצא גם תשעה באב. וכמו כן יום ב' של פסח ייצא ביום זה המועד הבא, וכן הלאה... אמר ר' אשר בדרך מליצה על הרעיון הנ"ל, שיש לאדם שתי אפשרויות או לשבת בליל הסדר ולהרגיש שקיבל את כל האורות, ואז כל האורות שמרגיש שיש לו, נשארים בהרגשה שלו, אך השאלה היא כמה מכל זה הוא חי את הדביקות בבורא. אך אם אדם יחיה בליל פסח שאין לו כלום כמו שמרגיש בתשעה באב, אז יוכל לקבל מאת השי"ת את האורות של פסח!!

'כתיב, [ישעיה] שמים מר למתוק ומתוק למר פי' על ידי ששמים דבר עולם הזה למתוק בעיניהם על ידי זה מתוק למר שאינו יכול להרגיש מתיקות התורה ומצות. וכתיב ופריו מתוק לחכי, לחכי דייקא אבל אומות העולם אומרים מה טעם יש בה'. כלומר, כשאדם לוקח את הטעם העליון שהוא המתוק, ומנסה בכח שכלו המצומצם להבין הדבר ומסתפק בזה אזי הופך המתוק למר, כי נקודת האמונה היא התכלית של הלימוד.

'ובמד' מי יתן טהור מטמא כו' עולם הבא מעולם הזה. ודאי אין הפי' מתענוגי עולם הזה. רק כפי מה שפורש עצמו מעולם הזה כך זוכה לטעום טעם עולם הבא'. הפשט הוא שאין זה כשתי מחלקות שונות, אלא כשאדם חי השגה, לבושים, וכדו' אז אדם חי חיי עולם הזה, אך מי שחי אמונה והפשטה הרי הוא חי בעולם הבא...

'וכמאמר חז"ל מי שטרח עצמו בערב שבת'. ידוע ביאורו הנפלא של השפ"א שמקשה מדוע כתוב מי שטרח בערב שבת, לכאורה היו צ"ל מי שטרח בששת ימי המעשה? ומבאר, 'פי' התערבות שנתערב תאוות האדם לחיצוניות עולם הזה. מלמד אותנו השפ"א יסוד, אמנם עד עכשיו ביארנו שהתכלית היא להגיע לטעם העליון, אך האדם מוכרח לדעת שהדרך להגיע לטעם העליון של הדביקות בבורא חייבת לעבור דרך הטעם התחתון, כלומר דווקא דרך ההשגה המצומצמת של האדם. והשתלשלות הטעם העליון מעורבת בטעם התחתון כפי שאור השבת מעורב עם הכנת ערב שבת, כי עבודת האדם היא לברר ולהפריד את ערב שבת משבת ואז זוכה לאור של שבת. כלומר שהבנת האדם נמשכת היא ממקור עליון שבו אין לנו השגה, והעבודה שלנו היא להשיג כפי השגתנו ולאחר מכן לבטל את ההשגה הזו על ידי ההכרה שכל השגה שיש לנו מקורה בהשגה עליונה שאין לנו השגה בה. ואז אדם זוכה בעבודה זו לבטל את השגתו של הטעם התחתון וממילא מתגלה הטעם העליון. וזהו הפשט מי שטרח בערב שבת דייקא, ערב לשון עירוב שהאור העליון מגיע ומעורב עם הטעם התחתון.

'ויש לכל איש ישראל לידע ולהאמין כי התענוג והרצון שבאדם נוגע במקום גבוה עד מאוד. והוא ענין השבת שנקרא יום מנוחה ועונג, ובני ישראל שומרי שבת פירוש ששומרים הרצון שלא להתערב בדברי הבל. הביאור שומר שבת הוא שאדם שומר ומצפה ודואג כל הזמן בכל דבר שעובר עליו לדעת ולזכור תמיד את הנקודה הנ"ל שהשבת יורדת ומעורבת בתוך העולם הזה כפי שביארנו, ואז 'טועמיה חיים זכו' כשלא מגיע לבחינה הזו של שבת הוא רק בבחינה של טעימה, אך כשנותן את ההכנעה לטעם העליון זו ההכנה הראויה שזוכה לאור של שבת במצב שעובר.

וע"ז נאמר מי שטרם בערב שבת כו'. כי בימות החול הוא הבירור מלהתגאל בהבלי עולם ועל ידי זה זוכה לטעום בשבת טעם עולם הבא כי שבת מעין עולם הבא'. והדרך להגיע לזה היא להילחם כל הזמן במחשבות השליליות הבאות לאדם בכל דבר, ולהילחם לחשוב מחשבות חיוביות, וכן באר ר' אשר על הפסוק שזועק דוד המלך ע"ה 'תכלית שנאה שנאתים לאיבים היו לי', והקשה על מי דוד המלך התפלל בפסוק זה, ומי היו שונאיו? ובאר שדוד המלך התפלל על המחשבות השליליות – אלו שניסו לשאוב אותו לתהומות הייאוש והעצבות, מחשבות אלו מספקות לאדם המון ריגוש מהמצב הירוד שנמצא, ונותנות לו רגיעות מזוייפת שמקורה ברחמים עצמיים על כמה שהוא מסכן, ומחמת זה הוא יכול להגיע להפקרות הכי גדולה כי מחמת מצבו כבר הכל מותר לו ומבטל את כל מחויבויותיו... ר"ל. במחשבות אלו נלחם דוד המלך ע"ה ולימד אותנו לא להתייחס אליהם כי הארס המשכר שבהם גורם להרס האדם... ואם האדם יחדיר לעצמו שמחשבות אלו הם האוייבים שלו – ממילא יקדש עליהם מלחמה! וכל זמן שלא נילחם בהם נמשיך ליפול ולהתייאש, והוסיף ר' אשר ואמר שהמלחמה הזו נמשכת אלפי פעמים שוב ושוב כל החיים עד שהקב"ה מזכה את האדם לחיות את החיובי שבו, אך עד אז האדם צריך לשנוא את אותם המחשבות והניסיונות של היצר להפיל אותו בפח יקוש של הנאת הרגע של הטעם התחתון כדי שלעולם לא יזכה לעשות את תכליתו להגיע לטעם העליון! כי הטעם העליון הוא הדביקות האמיתי בה' רק שהדרך להגיע לשם היא כמו החרב המתהפכת – היינו שאדם חייב להיחתך כדי לעבור את המעבר ולזה צריך עבודה ותפילה.

*